

deformauit a summa bonitate. **Uir** autem
discutiendo se a summa potestate facta in
firma inmiscuit se infinitis questionibus p in
stabilitate. unde semper querit quietem et non
inuenit. **unde psal. xix. Dominus** inmiscuit in
medio egypti spiritum uertiginis. **Iste** est spiritus
in stabilitatis per eo quod nihil potest stabilire. **unde**
de homine peccator est sicut puluis quem picit uer-
a facie terre. **unde in psalmo** A uertete te faciem
turbabunt auferes spiritum. **et ideo** erunt tamquam pul-
uis quem picit uerus a facie terre. **Sicut** er-
go puluis non potest desistere quod diu est uertus
uertigis. sic nec nostra uir? stabilis permanere.
et ideo infinita loca querit et mutat et medi-
cat suffragia. **Inmiscuit** se homo ergo infinitis
questionibus per curiositatem dum cecidit a ueri-
tate in ignorantiam. per cupiditatem dum cecidit a
bonitate in malitiam. per instabilitatem dum ceci-
dit a potestate in inopotentiam. **Sic** ergo uer-
bo proposito notat hominis conditionem et eius diu-
tior. et hoc solum inuenio determinatum in hoc li-
bro. **unde** liber iste secundus qui sic incipit.
Creationem rerum. **Diuiditur** in duas partes.
In prima agit de hominis conditione. **In secunda**
autem de lapsu eius et reformatione. **infra** distinctione
xxi. **uides** ergo diabolus? **et** **prima** pars habet
duas. quia enim homo conicitur cum omnibus creatu-
ris. facta sunt propter hominem. ideo primo
agit de conditione rerum in generali. **secundo** uero
in speciali. **infra** distinctione secunda. **De** ange-
lica uero natura. **et** **prima** pars habet duas.
In prima determinat de conditione rerum
quantum ad principium efficiens. **In secunda**
uero quantum ad finem. **ibi** **et** quia non ua-
let eius bonitatis. **et** **prima** pars habet tres
partes. **In prima** proponit ueritates que
exprimuntur in scripture sacre auctoritate.
In secunda uero auctoritatem explanat. **ibi**
creare est de nihilo. **et** **tertio** uero quia
per illam auctoritatem ponens erronee elidit in-
cludit ultio earum euacuationem. **ibi** **horum** ergo
et similium errores. **et** **et** **quibus** hanc partem
habet duas. **In prima** namque proponit auctori-
tates ueritatis. **In secunda** errorem Platonis. **ibi**
plato namque. **Sic** **secunda** duas habet. **In**
prima explanat auctoritatem et uerba auctoritatis.
In secunda ponit errorem eorum. **ibi** **maxime** uero duo
et **eodem** modo **tertia** habet duas. **Primo**
enim concludit errorum improbationem.

Secundo uero fidel confirmationem. **ibi** **cre-**
damus ergo.

Distinctio prima.

Ad intelligentiam uero eorum que in
hac parte dicuntur. querit hic de
exitu rerum in esse. **Primo** quantum ad
principium entitatis. **Secundo** quantum
ad unitatem. **Tertio** quantum ad productionis quoddi-
tatem. **Circa** primum duo queruntur. **Primo**
queritur **utrum** res habeant principium causale.
Secundo utrum habeant principium initiale.

Quantum ad primum sic proceditur.
Constat enim sanctos et philosophos. quod
omnes res mundane habuerunt prin-
cipium productionis. tum propter rerum
unitatem. tum propter rerum mutabilitatem.
tum propter rerum ordinem. tum etiam propter
impefectionem. **Multitudo** enim ortu habet ab
unitate. et motus siue mutabile ab imutabili.
et ordo ad primum. et impefectum ad perfectum origina-
liter reducitur. ideo hoc supposito. scilicet quod res
habeant principium causale. aliquo modo est questio
utrum res sunt producte omnino. hoc est enim principium
unum materiale et formale. aut tamen formale alterius
principiorum. **Et** quod formale utriusque uidetur prius
a parte productionis sic. **Quanto** productus est prius
perfectus tanto prius influit in rem. ergo primum
et perfectissimum influit totum et in totum. et si hoc. er-
go totum producit. sed primum agens est huiusmo-
di. ergo. **Itē** nobilius et perfectius est agens
quanto paucioribus indiget ad agendum. ergo
agens nobilissimum nullo extra se eget. ergo
si ipsum solum esset adhuc res producere possit. sed
non ex se cum ipse nullus sit pars. ergo ex nihilo
patet ergo quod deus potest in tota substantia crea-
ture. **Itē** agens formale formam potest produ-
cere. formam. ergo pari ratione agens formale se totum
potest producere totum. sed deus se toto agit cum sit
omnino simplex. ergo producit totum. **Itē** hoc
ipsum ostenditur a parte rei condite sic. **Quod** non
est ab alio est in se ipso. nihil autem tale quod se
ipso est indiget alio ut sit. sed omne intrinsecum prin-
cipium rei indiget alio ut sit. nam forma indiget
materia et conuerso. ergo. **Itē** efficiens

A

Distingtio.

et finis cause correlatiue. ergo q. non est ab alio non est ad aliud. sed omnia sūt ad aliud fm esse q. sunt. quia fm esse q. sunt appetunt bonū. et status nō est nisi in sume bonū. Et q. ista rō sit bona oñditur. si. n. bonū et ens cōuertūt. r. ergo quod ē se ipso est ens. se ipso ē bonū. sed qd se ipso ē bonū. nō est propter aliquid aliud. ergo qd nō ē ab alio non est ppter aliud. si ergo oia mūdāna fm se tota sunt propter aliud. ergo sūt ab alio.

¶ Itē si res nō est totaliter ab alio. aut hoc est rōne forme. aut rōne materie. ¶ Stat q. nō forme. quia uidemus formas produci. et si forma nō produceretur omnino nihil produceretur. si rōne materie. Sz utra ut dicit philosophus in priā philosophia. actus ē ante potentiam. ¶ Stat em̄ q. nō loquitur de potentia actiua sz passiua. ergo cū act⁹ rei sit ab alio et materia. Si tu dicas q. intelligitur nō de actu qui ē forma. sed efficiēs. Et itē ego quero. quare materia nō sit ab alio. si quia est primū ex quo fiūt cetera. nec habet unde fiat. Tūc ego quero de forma. vtrum fiat ex aliquo uel ex nihilo. si ex nihilo pari rōne et materia. si ex aliquo. quero quid sit illud. nō essentia materie ¶ Stat. quia forma simplex est. ergo forma nō sit ex materia priā q. materia sit eius principiū cōstitutiū. nec sit ex materia ita q. materia fiat forma sit ergo ex aliquo qd ē i materia. ¶ Tūc ego quero de quo est illud. et ¶ Stat q. nō est ex materia pari rōne. ergo nihil erit abire i infinitū in causādo. uel necesse est ponere essentias formarū a primo opifice productas ex nihilo. ergo pari rōne et materia.

¶ Ad oppositum sunt rōnes. primo ex pte efficiētis. Prima hec ē. ois effectus aliquo modo assimilatur cause. Sz principiū primū ē act⁹ purus nihil hñs de possibili. sz materia re⁹ est possibile purū p sui essentiam nihil hñs de actu. ergo cū materia in nihilo assimiletur opifici. nō est ab ipso. ¶ Item ab agere pulcherrimo et luminosissimo nō procedit turpe et tenebrosū. sz deus est ipa pulchritudo ipa lux. materiale principiū ē turpe et tenebrosū. ergo ¶ A pte re⁹ oñditur d. formali principio. oīe em̄ qd produciatur et sit. sit a sibi simili. nomie et specie. vt homo ab homine. fm q. dicit philosophus vii. phy.

si ergo forme rerū sunt principia producedi precedūt rerū productōem. ergo res non sūt producte quo ad principiū forme.

¶ Itē artifex nō pōt producere nisi p cognoscat. nō pōt p cognoscere nisi p formas. n. pōt per formas cognoscere q. nullo modo sūt. ergo impossibile fuit q. sumus artifex mūdū formaret nisi forme prius esset p quas cognosceret. et illi nō potuerūt produci similiter nisi p formas. ergo si nō est in infinitū abire. ponere est formas rerum nō esse productas.

¶ Itē hoc ipso oñdit quo ad materiale principiū. de qd pducit. pducitur de aliquo v. ex nihilo. sz ex nihilo nihil fit. ergo oia ex aliquo illō aut ē materia. ergo si stare ē. et n. abire in infinitū illud nō ē productū. q. aut ex nihilo nihil fiat uidet. productū em̄ rei ē act⁹ sed ois actio requirit in qd agat. ergo et ois productū. ergo cū productū subicitur aliquid nō nisi materia. ergo ¶ Itē ego q. de productōe siue creatōe passiua. vtrum illa sit substantia uel accidēs. nō substantia. ergo accidēs. sz de accidēs fundat in aliquo. sz hoc nō pōt esse creatū. cū illud sequat naturalitē ipam creatōis. ergo necesse ē q. sit increatū. et aliud a deo. quia creat⁹ passio est in alio. ergo necesse ē oīe qd produci ex aliquo produci. et ideo philo. in priō phy. dicit q. materia ē ingenita.

¶ Responso vō. q. hec est ueritas. q. mundus in esse productus est. nō solū fm se totū sz etiā fm sua intrinseca principia q. nō ex alijs. sz de nihilo sūt producta. hec autem ueritas et si non cuiuslibet fidei sit apta et lucida. latuit tñ prudentiā philosophicā. q. in huius quēstōis inquisitione lōgo tempore ambulauit per denia.

¶ Fuerunt etiā quidā antiqui philo. qui dixerunt mundū factū esse a deo. et de sui efficiētia quia nō uidebāt quomō aliquid posset fieri ex nihilo. et solus deus fuit in principio. nō dixerūt q. fecit deus oia de se ipso. Sz hec positō nō solū fidelib⁹. sz etiā sequētib⁹ philosophis apparuit improbabīl. qd dei efficiētia oīno inuariabilis et nobilissima fieret corporis et variabilis materia. q. de se ē inspecta nisi pfiatur p formā.

¶ Fuerunt et alij qui dixerūt mundū factū esse ex principijs pexistētib⁹. sz ex materia et forma. sz forme latebant in materia aīq. intellect⁹ illas distingueret.

et huius positionis fuit *anaxagoras*, sed quia formas esse omnes simul in materia non capit ratio recta, ideo per sequentes philosophos, ista positio improbat est. fuerunt etiam qui mundum ex principijs per existentibus factum posuerunt, scilicet materia et forma, scilicet materiam per se posuerunt, et formas separatas, et postmodum ex tempe ab opifice summo esse constitutas, et hi fuerunt platonici. Sed quia illud irrationabile uidetur quod materia ab eterno fuerit inspecta, et quod eadem forma sit separata pariter et diuincta, et absurdum uidetur triplicem hominem ponere, scilicet naturalem mathematicum et diuinum, ideo etiam per sequentes philosophos, hec positio reprobata est. fuerunt etiam quartii, scilicet peripatetici quorum princeps et dux fuit *Aristoteles*, qui ueritati magis appropinquantes dixerunt mundum factum esse sicut legitur in secundo metherozo, dico ergo quod mare factum est, et in principio de celo et mundo, et de pluribus aliis locis potest elici. Sed dixerunt non esse factum ex principijs per existentibus, sicut enim uult in primo vegetabiliu, mundus semper fuit plantis et animalibus plenus, ubi loquitur contra abruptallu, utrum autem posuerit materiam et formam facta de nihilo, hoc nescio, credo tamen quod non puenit ad hoc, sicut melius uidebitur in problemate secundo, ideo et ipse etiam defecit, licet minus quam alii, ubi autem deficit philosophorum pitia subuenit nobis sacra sancta scriptura, quod dicit omnia esse creata, et hinc esse quod sunt in esse producta, et ratio etiam a fide non discordat, sicut supra in opposito ostensum est.

¶ Quod ergo obicitur de similitudine, quod materia est ens omnino in potentia, uero quod materia non propter se facta est, sed propter sustentationem forme que actus est, quod ergo materia non sit deo actu similis tamen assimilabilis est per formam, unde *Augustinus* dicit quod ipsa materia et si non habeat de se et in se actu forme, ipsa tamen capacitas forme est et pro forma, ideo patet ad illud.

¶ Quod obicitur quod turpis ratio, uero quod nec turpis, nec tenebra dicitur nisi operatiue nam materia non est priuatio pura, immo recte sue essentie habet aliquid de pulchritudine et aliquid de luce, unde *Augustinus* dicit quod habet modum speciem, et ordinem quoduis inspecte, non oportet autem quod deus omnes res producat sibi equaliter similes, immo secundum gradum, et ideo ad hoc quod gradus sint perfecti necesse est ponere aliquid propter deum

et hoc similitudinem, et aliquid propter nihil, et hoc aliquo modo simile, licet non omnino, nec perfecte quod quod in se nihil habet de bono, tamen optime ordinatum est.

¶ Quod obicitur quod omne quod producit, producit per simile in forma, et cognoscitur similiter, uero quod est agens secundum naturam et secundum intellectum, agens secundum naturam producit per formas que sunt uere nature, sicut homo homines et asinus asinus, agens per intellectum producit per formas non que sunt aliquid rei, sed idee in mente, sicut artifex producit archa, et sic producte sunt res et hoc modo sunt forme rerum eterne, quia sunt deus, et si sic posuit plato commendandus est, et sic imponit ei *Augustinus* si autem ultra processit, ut imponit ei *Aristoteles*, absque dubio errauit, et ratio sua que predicta est, omnino nihil cogit, nam sicut ostendit philosophus, forme rerum extra deum a singularibus separate nihil omnino faciunt, nec ad operationem nec ad cognitionem.

¶ Quod ultimo obicitur de materia, materia non potest fieri nisi uel ex aliquo uel ex nihilo, uero quod ex nihilo, et hoc per creationem, Quod obicitur de actione quod requirit in quod agat, uero quod creare non est agere, sed facere, et hoc refert inter agere et facere, nam agere in quid non quid agat exigit, facere contra.

¶ Quod ultimo queritur in quo sit creatio passio, dupliciter respondetur, quidam dicunt quod non est substantia nec accidens, sed uia ad utrumque, et tale preedit illud ad quod est naturaliter, quod in eo habent esse, Alii dicunt alii, quod aliquid creati non est aliud quam nunc prius esse, nec creatio dicit naturam aliquam mediam inter deum et creaturam, sed solum dicit esse rei notando ordinem ad primum efficiens a quo, et non ad esse, ita tamen quod ordo ille totaliter est in re creata, et non in nihilo, unde cum dicitur ex nihilo nihil fieri, potest intelligi tripliciter, aut materialiter ut ex ferro cultellus, aut causaliter ut ex patre filius, aut ordinaliter ut de mane sit meridies, primis duobus modis uerum est ex nihilo nihil fieri, tertio uero modo uerum est secundum naturam, scilicet falsum supra naturam, per uirtutem enim infinitam que non indiget fundamento materie, illa facilius potest aliquid producere ex nihilo sicut de aliquo, alioquin non esset uirtus principij primi infinita, sed egeret materie fundamentum, et ideo illi uirtuti soli hoc attribuedum est necessario, quod non omnis possit esse simile

reperi in aliquo creato. hoc enim est eius proprium sicut et ipsa omnipotentia.

Quia scōum queritur utrū mūdus pductus fuerit ex tempe. an ab eterno. Et q. nō ex tēpore oñditur duabus rōnibus. sumptis a motu. prima est ostensiva sic. aū oēm motū et mutacōem est motus primi mobilis. s. oīe qd incipit p motū uel p mutacōem incipit. ergo ante oīe illud qd incipit est motus ille. s. ille motus non potuit esse ante se. nec ante suū mobile. ergo impossibile est incipere. Preterea. ppositio supponitur et eius pbatō p. sic. quia suppositio est in philo. qd in omni genere pfectum est ante impetū. s. inter oīa genera motū motus ad situm est pfectior. quia ē entis completi inter oīa genera motū localiū. motus circularis et uelocior ē et pfectior s. talis est motus celi ergo pfectissimus. ergo prius. p. ergo. Item oñdit per impossibile. oīe qd erit in eē exit p motū uel p mutacōem. ergo si motus erit in eē exit p motū uel mutacōem. et similiter de illo queritur. ergo uel est abire in infinitū. uel ē ponere aliquem motū sine principio. si motus ergo mobilis. ergo et mundum. Similiter rō sumitur ostensiva a tempore sic. oīe qd incipit aut incipit in instanti. aut in tempe. s. aū oīe tempus est tempus. et aū oīe instans est tempus. ergo tēpus ē ante oīa que inceperūt. s. nō potuit eē ante mūdū et motū. ergo mūdus nō icepit. Preterea. ppositio p se nota est scōa. s. q. ante omne tempus sit tempus. p. ex hoc. qd si currit curtebat prius o necessitate. similiter q. aū oīe instans sit tempus. p. sic. tempus est mensura circularis ueniens motui et mobili. s. oīs punctus qui est in circulo ita ē principiu q. et finis. ergo oīe instans temporis ita est principiu futuri q. terminus pteriti. ergo ante oīe nūc fuit pteritū. p. ergo. Item p impossibile. si tempus pducit aut tempe aut in instanti. nō in instanti cum nō sit in instanti. ergo in tempe. s. in oī tēpe ē ponere prius et posterius et pteritū et futurū. ergo si tēpus cepit in tempe. ante oē tēpus

fuit tempus. et hoc est impossibile ergo. he sunt rōnes philo. que sunt sumptae a parte ipsius mūdi. Item alie rōnes philosophorū sumuntur ex pte cause producentis. et generaliter ad duas possunt reduci. quarū prima ostensiva est. scōa uero p impossibile. Prima est hec. posita causa sufficienti et actuali ponitur effectus. s. deus ab eterno fuit causa sufficiens et actualis ipsius mūdi. ergo. maior enim ppositio p se nota ē. minor p. s. q. deus sit causa sufficiens. quia cū nullo extrinseco indigeret ad mundi creatiōem. s. solum potentia. sapia et bonitate. et hec in deo fuerūt pfectissima ab eterno. p. q. ab eterno fuit sufficiens. q. etiam actualis p. deus enim est actus purus et suū uelle. ut dicit philo. et sancti dicūt q. est suū agere. restat ergo. Item p impossibile. oīe illud qd incipit agere nūc uel pducere cum prius non produceret exit ab ocio in actum. si ergo deus incipit mūdum producere exit ab ocio in actum. s. circa oīe tale cadit ociositas et mutacō siue mutabilitas. ergo circa deum est ociositas et mutabilitas. hoc ē autē contra sumam bonitatem et contra sumam simplicitatē. ergo hoc est impossibile. et blasphemia dicere de deo. et ita q. mūdus ceperit he sunt rōnes quas emendatores et moderatores supaddūt rōnibus Aristo. siue ad has possunt reduci. Sed ad oppositum sunt rōnes ex ppositiōib. p se notis fm rōes et philosophias. Prima est hec. Impossibile ē infinito aliquid addi. hec est manifesta p se. quia oīe illud qd recipit additiōem sit maius infinito aut nihil maius. s. si mūdus est sine principio durauit in infinitum. ergo duracōi eius nō potest addi. s. constat hec eē falsum. quia reuolutio additur reuolutiōi oī die. ergo. si dicas q. infinitum ē qstus ad pterita. tam qstus ad p. sens qd nūc ē est finitum acta. et ideo ex ea pte qua finitū ē acta ē repire maius. Contra oñditur q. in pterito est repire maius. hec ē ueritas infallibilis. q. si mūdus ē eternus reuolutiōes solis in oīe suo sunt infinite. Rursus p una reuolutiōe solis necesse ē fuisse. xii. ipsi lune. ergo plus reuoluta est luna q. sol infinities. ergo infinitorū ex ea pte qua infinita sūt ē repire excessum. hoc aut est impossibile.

I ergo et cetera. **S**ecunda ppositio est ista, impossibile est infinita ordinari. **O**mnis enim ordo fluit a principio i mediū. si ergo nō ē primū nō est ordo. s; diuisio mūdi siue reuolucōnes celi si sunt infinite non habēt primā ergo non habent ordinem. ergo una non ē ante alias. s; hoc est falsum. **R**estat ergo q; habeat primā. **S**i dicas q; statuz ordīs nō est necesse ponere nisi i his q; ordinant fm ordinē causalitatis. quia in causis necessario ē status. quero quare non in aliis. **P**reterea tu ex hoc non euades. nūq; enī fuit reuolutō celi quin fuisset generatō aialis ex aiati. s; stat q; animal ordinatur ad aiale ex quo generatur fm ordinem cause. ergo si fm philo. rōnem necesse est ponere statum in his que ordinantur fm ordinē cause. ergo in generacōne animalium necesse ē ponere primū animal. et mundus non fuit sine animalibus. ergo. **T**ercia ppositio ē ista. impossibile est infinita ptransiri. sed si mundus non cepit infinite reuolutōnes fuerit. ergo impossibile est illas ptransiri. ergo impossibile fuit deuenire usq; ad hanc. **S**i tu dicas q; nō sunt ptransita. quia nulla fuit prima. uel quia etiam bene possūt transiri in tempe infinito. p hoc non euades. **Q**uam enim a te ptrum aliqua reuolutō pces sit hodiernam in infinitum aut nulla. si nulla ergo oēs finite distant ab hac. ergo oēs sūt finite. ergo habent pceptū. si aliqua in infinitum distat. quero de reuolutōe que imēdiatē sequitur illam. struz distet in infinitū. si non. ergo nec illa distat. qm finita distancīa ē inter utrāq; si uero distat in infinitum. similiter quero de tertia et de quarta. et sic in infinitum. ergo non magis distat ab hac una q; alia. ergo una non ē ante aliā. ergo oēs sūt simul. **Q**uarta ppositio ē illa. impossibile ē infinita a uirtute finita pprehēdi. s; si mundus non cepit. infinita pprehēduntur a uirtute finita. ergo. **P**robacō maioris p se patz. **M**ior oñditur sic. suppono solū deū esse uirtutis actu infinite. et oia alia habere finitā. **R**ursus suppono q; motus celi nūq; fuit sine spūali substātia creata. uel q; ipsuz faceret. uel saltem cognosceret. **R**ursū etiā hoc suppono q; spūalis substātia nihil obliuiscitur. si ergo aliqua spiritalis substātia

uirtutis finite simul fuit i celo. nulla fuit reuolutō celi quā non cognosceret. et nō ē oblita. ergo oēs actu cognoscit et fuerūt infinite. ergo aliqua substātia spūalis uirtutis finite simul pprehēdit infinite. **S**i dicas q; nō est incōueniens q; unica similitudine cognoscat oēs reuolutōnes que sūt eiusdē speciei et oino rōsimiles. **O**bitur. quia non tm cognouit circulatōnes s; earū effectus. et effectus uarij et diuersi sūt infiniti. **P**z ergo. **Q**uinta est ista. impossibile ē infinita simul eē. sed si mundus ē eternus sine principio. cum non sūt sine homine. ppter hominem enim quodāmodo sunt omnia. et homo dureret infinito tempore infiniti homines fuerūt. sed quot fuerunt homines. tot anime rōnales. ergo infinite anime fuerūt. sed quot anime fuerūt tot sunt. quia sūt forme incorruptibiles. ergo infinite anime sunt. **S**i tu dicas ppter hoc q; circulatō ē in animab; ul q; una anima ē in oibus hominibus. primum ē error in philo. quia ut philo. dicit p prius actus ē in propria materia. ergo nō potest anima que fuit pfectō uni? eē pfectō alteri? etiam fm philo. scōm magis ē erroneū. qā multominus una anima omnium. **U**ltima rō ad hec est. **I**mpossibile ē qd habz esse post non eē habere eē eternū. qm hoc est implicacō contradicōnis. sed mūdus habet eē post non eē. ergo impossibile est eē eternum. q; autē habeat eē p? non eē pbatur sic. **O**ne qd totaliter habz eē ab aliquo. producit ab illo ex nihilo. sed mūdus totaliter habz eē a deo. ergo mūdus ē ex nihilo. sed non ex nihilo materialiter. ergo originalit. q; autē oīe qd totaliter pducitur ab aliquo differente p eēntiam habeat eē ex nihilo patēs est. nam qd totaliter producit. pducitur fm materiam et formam. sed materia non habet ex quo producat. quia nō ex deo. manifestū igitur ē q; ex nihilo. minor autē scz q; mundus a deo totaliter producat patet ex pblemate alio. **R**ñō vō q; ponere mūdum eternum eē siue eternaliter pductū et ponēti res oēs ex nihilo productas oīo ē tra ueritatē et rōez. sicut ultima rō probat. et adeo tra rōez. ut nullū philoso phoz qntūcūq; pui intellect? ē credēdū hoc posuisse. hoc enim implicat manifestam

contradictōem. ponere autem mūdum eter-
num p̄supposita eternitate materie rōnabi-
le uidetur et intelligibile. Et hoc duplici exē-
plo. egressus enī rex mūdānārū a deo est p̄
modū uestigiū. vñ si pes eternus et puluis
in quo formatur uestigiū eēt eternus. nihil
prohiberet intelligere uestigiū pedi eē coe-
ternū. et tam a pede eēt uestigiū. p̄ hūc mo-
dum si materia siue principiū ponibile eēt
coeternum auctori. quid prohibet ip̄m ue-
stigiū eē eternum. imo uidetur congruū. Rur-
sus aliud rōnabile. creatura enī p̄cedit a dō
ut umbra. filius procedit ut splendor. sed
q̄scito est lux statim est splendor. et statim ē
umbra si sit corpus opacū uel obiectū. si er-
go materia coeterna est auctori tanq̄s opa-
ci. sicut rōnabile ē ponere filiū qui ē splen-
dor patris eternū. ita rōnabile uidetur crea-
turas siue mūdū qui est umbra sūme lucis
esse eternū. et magis rōnabile ē q̄s suū op-
positum. s. q̄ materia fuerit eēntialiter im-
p̄fecta. siue formabilis diuina influētia. sicut
posuerūt quidam philoso. et adeo rōnabili-
ut etiā ille excellentior inter philosophos
Aristo. fm q̄ sancti imponūt et omentato-
res exponūt et uerba eius p̄tendunt. in hūc
errores dilapsus fuerit. q̄dā tñ moderni di-
cūt philo. neq̄q̄ illō sensisse. nec itēdisse p̄-
bare q̄ mandus oīno non cepit. s. q̄ nō ce-
pit naturali motu. q̄d horū magis uerū sit
ego nescio. hoc unū scio q̄ si posuit mūdū
non incepisse fm naturā uerū posuit. et rō-
nes eius sumpte a motu et tempe sūt effica-
ces. Si aut hoc sensit q̄ nullo mō cepit. ma-
nifeste errauit sicut in pluribus rōnib⁹ ostē-
sum est supra. et necesse fuit eū ad uitandū
contradictōem ponere aut mūdū nō esse fa-
ctū. aut nō esse factū ex nihilo. ad uitandū
aut infinitatē actualem necesse fuit ponere
aut animē rōnalis corrupcōem. aut unitatē
aut circulacōem. et ita auferre beatitudinez.
vnde iste err or et malū hz initiū et pessimū
habet finez. ¶ Qd̄ ergo obicitur primum
de motu q̄ est primus inter motus oēs et
mutacōes quia p̄fectissimus. dō q̄ loquē-
do de motibus et mutacōibus naturalib⁹.
uerū dicit et non habet instantiā. loquendo
aut de mutacōe sup̄naturali p̄ quā ip̄m mo-
bile p̄cessit inesse non habet ueritatē. nam

illa p̄cedit esse creatū. et ita mobile primū
ac per hoc et eius motum. ¶ Qd̄ obicitur
q̄ omnis motus exiit in eē p̄ motū. dō q̄
motus nō exiit in eē p̄ se nec in se. s. cū alio
et in alio. et qm̄ deus in eodem instanti mo-
bile fecit. et ut motor sup̄ mobile influxit.
idō motū mobili ocreauit. Si autē q̄ras de
illa creatōe. dō q̄ ibi stare ē sicut i primis
et hoc melius infra patebit. ¶ Qd̄ tercio
obicitur q̄ nūc temp̄s et. dō q̄ sicut in cir-
culo est dupliciter assignare p̄ctum. aut cū
sit. aut postq̄s factus ē. et sic dum sit est po-
nere et assignare primū p̄ctū. dū uero iam
est non ē ponere primū. sic ē accipe in tem-
pore nūc dupliciter. et in prima p̄ductione
temp̄s fuit nūc primū. atē qd̄ nō fuit aliud
quod fuit principiū temp̄s in quo oīa dicū-
tur eē p̄ducta. si aut de tēpe postq̄s factus
est. uerū est q̄ est terminus p̄teriti et princī-
piū futuri et se habet p̄ modū circuli. s. hoc
modo nō fuerit res p̄ducte in tempe iam
p̄fecto. et ita p̄ q̄ rōnes philo. nihil ualent
oīno ad hanc cōclusionem. Et q̄ dicitur q̄
ante oīne tempus est tempus. uerū ē accipi-
endo in⁹ diuidendo. non extra antierius p̄-
cedendo. ¶ Qd̄ obicitur de tempe qm̄ ce-
pit. dō q̄ in suo principio. principiū autem
temp̄s est instans uel nunc. et ita cepit in in-
stanti. et non ualet illa rō. non fuit in instan-
ti ergo non cepit in instanti. quia successiua
non sūt in sui initio. Pōt tamen et aliter di-
ci q̄ dupliciter est loqui de tempe. aut fm
essentiam. aut fm eē. si fm eēntiam sic nūc
est tota eēntia temp̄s. et illud incepit cū re-
mobili non in alio nūc s. in seip̄o. quia sta-
tus ē in primis. unde non habuit aliam mē-
surā. si fm eē sic cepit cū motu uariacōis.
s. nec cepit p̄ creatōez s. p̄ci⁹ p̄ ip̄oz mu-
tabiliū mutacōem. et maxime primū mobili
¶ Qd̄ obicitur de cause sufficiētia et actu-
alitate. dicēdo q̄ causa sufficiēs ad aliquid
est duobus modis. aut opans p̄ naturā. aut
p̄ uocem et rōem. si opans p̄ naturā sic sta-
tim cū ē producit. si aut opans p̄ uocem et
q̄uis sit sufficiens. non oportet q̄ statim cū
est opetur. opatur enim fm sapientiam et
discrecōem et ita cōsiderat congruitatem. qm̄
igitur nō congruebat nec ip̄suis creature eter-
nitas. nec decebat dū alicui hāc nobilissimā

conditionem communicare. **et** ideo diuina voluntas que opatur fm sapientiam produxit non ab eterno sed in tempe. quia sicut produxit sic disposuit et sic uoluit. ab eterno enim uoluit producere tunc quod produxit. sic ego uic uolo cras audire missam. ita patz qd sufficientia non cogit. ¶ Similiter de actu alitate dicend qd causa duobus modis potest esse in actu. aut in se. ut si dicam sol lucet. aut in effectu. ut si dicam sol illuminat. primo modo semper deus fuit in actu. quoniam ipse est actus purus nihil habens admixtum de potentiali. alio modo non semper in actu. non enim semper fuit produciens. ¶ Quod obicitur ultimo si deus non producente factus est produciens mutatus est ab ocio in actu. dicend qd quoddam agens in quo actio et productio addit aliquid supra agens et producentem. talis cum deus non agens sit agens uariatur aliquo modo. et in tali ante operationem cadit ocio. et in operatione additur complementum. aliud est agens quod est sua actio. et tali nihil omnino aduenit cum producit. nec etiam in eo fit aliquid quod non erat prius. et tale nec in operando recipit complementum nec in non operando est ocio. nec cum deus non produciens sit produciens mutatur ab ocio in actu. tale autem est deus etiam secundum philosophum. qui posuerunt deum simplicissimum. patz igitur qd stulta est eorum ratio. si enim propter ocio uitandam res ab eterno produxisset sine rebus perfectum bonum non esset. ac per hoc nec cum rebus. quia perfectissimum se ipso perfectum esse oporteret. Rursus si propter immutabilitatem res ab eterno esse nihil posset nunc de nouo producere. qualis igitur deus esset qui nunc nihil per se posset. hec omnia demerita indicant magis quam philosophia uel rationes aliqua. Si tu gratias. qualiter posset capi quod deus agat seipso cum incipiat agere. ubi quod si hoc non possit plenarie capi propter imaginem coniunctam. habet tamen necessaria ratione uinci. et si quis a sensibus se retrahat intellectualia aspicienda aliquo modo percipiet. si enim aliquis querat. lytx angelus possit facere rotam figuli cum non habeat manus. uel picere lapidem. Respondetur quod potest quia hoc potest sola uirtute sua absque organo quod potest alia cum corpe et membro suo. si igitur angelus propter suam simplicitatem et perfectionem tantum excedit hominem ut possit facere sine organo medio illud ad quod homo necessario

indiget organo. possit etiam facere per unum quod homo potest per plura. quanto magis deus qui est in fine totius simplicitatis et perfectionis absque omni medio sue uocis impio. que non est aliud quam ipse potest omnia producere. ac per hoc in producendo immutabilis permanere. sic potest homo manu duci ad intelligendum. hoc autem perfectius capiet si quis ista duo potest in suo opifice contemplari. scilicet quod est perfectissimus et simplicissimus. quia perfectissimus omnia que sunt perfectionis ei attribuitur. quia simplicissimus nullam diuersitatem in eo ponit. ac per hoc nullam uarietatem. nec mutabilitatem. ideo stabilis manens dat cuncta moueri.

Qonsequenter queritur de principij unitate circa quod duo queritur. Primum utrum res produce sint in esse a pluribus principijs. Secundo dato quod ab uno principio. queritur utrum ille produxerit omnia se ipso an mediante alio. ¶ Quod autem a pluribus principijs sint produce res dicunt manichei qui ponunt aliud esse principium spirituum et incorruptibilem. aliud corporaliu et corruptibilem. siue uisibilem. et primum uocant deum lucis secundum uocant deum tenebrarum. Et quod positio eorum sit uera et catholica uidetur per sacram scripturam. Io. xix. regnum meum non est de hoc mundo. dicit ipse rex glorie dei lucis. ergo mundus iste uisibilis ad deum lucis non spectat. non ergo est conditus ab eo. ¶ Item. Io. xiii. uenit princeps huius mundi. et rursus. Io. xii. uocat diabolum principem huius mundi. et ille est deus tenebrarum. ergo uidetur. ¶ Item Apostolo. cor. iij. et Ephe. ii. uocat diabolum deum huius seculi. sed non meretur aliquis dici deus alicui nisi eius quod condidit. ergo. ¶ Alii plurimas adducunt auctoritates de scriptura. Sed his solutis soluuntur et alie. ¶ Item rationibus probatur hoc ipsum hoc modo. Oppositorum opposita sunt cause. scilicet spirituales et corporales habet repugnantiam. unde Ro. vii. uideo aliam legem in membris meis repugnare legi mentis. et Gala. v. Caro concupiscit aduersus spiritum. ¶ Item nouum et uetus testamentum aduersantur sicut patet. Math. v. quia ibi precipiuntur recte contraria. sicut iurare et non iurare. occidere et

non occidere. ergo necesse est ponere duo principia prima. unū spūaliū aliud corpū. unū ueteris testamēti aliud noui. **I**tem idem similiter se habens semp natū ē facere idē. ergo cū deus bonus uniformiter se habeat et similiter semp facit idē. ergo cum sit causa cōditiua nullius ē destructiua. et cū sit causa productiōis non erit causa destructiōis nec corruptiōis. ergo corruptibilia sunt ab alio principio. **T**ercia rō est. oē qd bonus deus facit est bonū. oīe qd ē bonū est diligendū. et nihil oīno qd fecerit ē odiendum. sed iste mundus est odiendus et spernendus. similiter et uita carnalis. **p**rio Jo. ij. **N**olite diligere mundū. et iterū Jo. xii. qui odit animam suam in hoc mūdo. ergo **et**. **I**n contrariū autem sunt rōnes et auctoritates. **J**o. i. dicitur o uerbo. oīa p ipm facta sūt. s; uerbi ē bonū deū. ergo **et**. **S**i dicas q; oīa nō distribuit p uisibilia. **C**ōtra. **S**tati p^o seq^o. **p** eū mūdo factus ē et mūdo eū non cognouit. **o**stat q; de hoc mūdo loquit^o. **et**. **I**tem **M**ath. vlti. data ē mihi oīs potestas in celo et i terra. dicit de^o bonus. aut ergo iuste data aut iniuste. si iuste. ergo celū et terra sua sunt et ipe fecit. si iniuste. ergo uidetur q; ipe deus bonus iniuste usurpauerit sibi alienū. et ita q; fuerit iniustus. **I**tem ille fuit cōditor rerū uisibiliū q; de dicit uetus testamētū. **p**robacō **A**ctuū. xiii. dicit **P**aulus. **v**iri fratres deus plebis nrē. elegit patres nostros. et post q; habitāt hic iusalem principes hūc ignobiles et iudices impleuerūt. s; ille fuit deus lucis. ergo **et**. **I**tem rōnibus ostenditur. oē bonū et pulchrū ē a deo bono. s; oīa uisibilia bona sūt et pulchra. ergo **et**. **p**robacō. aut bona sunt aut mala. si bona habeo ppositū. si mala. ergo eorū corrupcō bona. ergo corrupcō ē a deo bono. qm oīe bonū ab ipso. ergo **et**. **I**tem quēcūq; adinuicem cōiunguntur necesse est cōiungi p aliquid in quo cōmunicant. s; in nullo cōmunicant que differūt in principiis primis. si ergo aīa et corpus cōiungūtur necesse est q; ab eodez deo producantur. s; anima est a deo lucis. ergo **et**. **I**tem que ro de istis duobus principiis qualiter se habent adinuicem. aut enī habent pacem aut bellū. aliter enī nō uideo quō possint eē. s;

deus lucis non potest bellare cum in eo sit summa pax et requies. sed deus tenebrarū cū in eo sit oīmoda malicia nō pōt quiescere. ergo uidetur q; nec bellant nec quiescāt. **R**ñō **o**. q; questō de pluralitate principiorū tripliciter pōt itelligi. et fm hoc in diuersis locis tractāda ē. **P**ōt enī queri vtrū plura sint principia quorū utrūq; bonū. et illud habet determinari in libro primo. vbi q; ritur o unitate diuine eēntie. **P**otest nihilominus queri. vtrū plura sint principia ita q; unū sit summe bonum. alterū uero summe malū. ita q; ab uno sit oē bonū. ab alio oīe malū. et illud h; determinari in tractatu de malo. non enī pōt hec questō sciri nisi sciatur primo quid sit malū. **P**otest etiaz queri vtrū plura sint principia quorū unum sit principium incorruptibiliū et spūaliū. aliud sit principium corruptibiliū et uisibiliū. et hoc habet determinari nūc. vbi queritur de exitu rerū in eē. **A**d hanc autē questōnez oō q; error iste de posicōe duorū principiorū non solum est cōtra fidem. imo adeo cōtra rōem ut uix credam homiez q; aliqd de philoso. sciuerit hūc errorē aut posuisse aut defendisse. tamen iste error ē pessimū. q; pretendit aliquā spēm pietatis. uidet enim deo bono attribuere bona et plena et nobilia. et aliū principium alia. ideo magis subintrauit et ecclesiam dei magis sedauit. et q; etiaz a simplicibus magis pōt capi et falsa imagiōe cogitari. et ad istū errorē pessimū de multitudīne principiorū innumerabiles errores cōsequūtur et uanissimi. sicut in illis est notū qui sectam manicheorū nouerūt. sicut o iuramento. matrimonio. homicidio. et aliis pluribus que oīa suas habent improbacōnes p scripturā. **C**aput autē et principium erroris damnat omnis philo. q; duo sunt rerū principia prima. tum quia ordo uniuersi destruitur. hoc posito tum etiam quia diuina potētia limitatur. ex hoc q; nō possit corruptibilia producere. tum etiam quia ex hoc diuina eēntia circūscriptibilis ponitur. ut tñ sit in regione lucis. et si hec uera sunt nec deus est deus. nec aliquid est bonū. **A**d auctoritates quas adducūt. dicentē q; mundus dupliciter accipitur i scriptura. uidelicet pro mundana uersacōe que uana et imū-

da est. et pro mundana creatura. primo modo damnatur in scripturis. et non dicitur esse a deo tanquam malum. quia peccatum non est a deo sicut alibi patebit. secundo modo commendatur tanquam bonum et pulchrum. sicut dicitur **Gene. primo** **U**idit deus omnia que fecerat et erat ualde bona. et hoc modo est a deo. secundum hanc distinctionem soluitur obiecta. nam quod dicitur regnum christi non est de hoc mundo. intelligitur de munda na uersatione. quia ipse non regnat in malis sed in bonis. quorum uersatio est in celis. Si militer quod dicitur diabolus princeps mundi et deus. intelligitur de mundana et seculari uersationibus. patet ergo quod deceptus est stultus et ipse manicheus. quia nesciuit distinguere et iterum peccauit in illatione. non enim sequitur princeps ergo conditor. si enim sequeretur cum rex francie sit princeps francie. ergo fecit eam. qui sic argueret stultus iudicaretur. certe multo stultius arguitur manicheus. Rursus non sequitur est deus ergo conditor. nam si sic cum dicatur. **Philip. iiii.** quorum deus uenter est. ergo uenter creauit illos. Nulla igitur est hec ratio quare et manichei. **Q**uod obicit quod contrariis contrarie sunt cause illud intelligitur de causis proximis intrinsecis. nam de causa extrinseca non habet ueritatem et ideo quia nesciuit distinguere deceptus est pessimus manicheus. et quod ita sit patet. si enim contrariis contrarie sunt cause prius producentes. tot essent principia quot sunt genera contrariorum. ergo alius deus fecisset calidum alius frigidum et sic de aliis contrarietatibus. si quis ita argueret ab omnibus deridendus esset quanto magis stultissimus manicheus. **Q**uod tamen obicit quod caro contraria spiritui. uero quod nomen creationis aliqui accipiunt pro natura. sic **Ephes. v.** Nemo unquam carne sua odio habuit. et hoc modo non contraria. imo miro amore uertitur. accipitur et pro uitio et corruptione que est in carne. et ratione huius contraria. nec tamen habet causas contrarias. quia non habet causam efficientem sed deficientem. **Q**uod obicit quod idem spiritus se habet ut. uero quod aliquis est agens quod agit seipso. et illo impossibile est quod producat diuersa diuersificet. imo uno et eodem producit multa. aliud est agens quod agit per aliud a se. et illo variatur in agendo diuersa. **de** autem est agens primo modo et non secundo. et quia hoc non intellexit

manicheus posuit diuersa principia et diuersos legistatores. cum uideat in legibus diuersitatem et in rebus. **E**t quod stulte motus fuerit sensibiliter patet. **u**idemus enim quod idem artifex per eandem artem edificandi facit autem et domum. nunquid duo artifices oportet ad hoc faciendum inuenire. Rursus idem medicus secundum eandem artem medicine diuersa eidem egrotis secundum diuersos status apponit medicamenta. et diuersa dat precepta et contraria secundum diuersitatem infirmorum. Immo stultus esset medicus qui eadem semper daret medicamenta et mandamenta. si ergo diuersus fuit status hominum incipientium. ut iudeorum et uiuorum euangelicorum quod prohibet unum et eundem diuersa et contraria precepisse. attamen contraria non sunt spiritualiter intellecta. **Q**uod ultimo obicitur iam solutum est. quia uicissitas mundanorum est contemnenda. sed creatura amanda. et deus in ea laudandus. et omnes creature laudant deum et bone sunt et hec sufficiant.

Secundo supposito quod omnia sunt ab uno principio. queritur utrum ille produxerit omnia seipso. aut mediante alio. et quod mediante alio. uidetur congruum. **D**e liberalitate agentis est ut non tantum alicui actum committeret. sed etiam potentiam multiplicandi et diffundendi. sed deus est agens liberalissimus. ergo uidetur quod prime creature quam fecit dedit potentiam faciendi aliam. et illa dat alii sic procedendo usque ad ultimam. Si dicas quod creatura non est capax tante potentie. **C**ontra. maius est facere aliquid cum est resistentia quam ubi nulla. sed creatura in faciendo ex contrario habet resistentiam in faciendo ex nihilo. nulla ergo si capax est prime potentie et scientie. **I**tem de nobilitate agentis est facere nobiliora opera per seipsum et minus nobilia per ministrum ut patet. decet enim regem iudicare. sed non decet eum coque facere. ergo si primus rex est nobilissimus et producit res secundum quod decet eius nobilitatem uidetur quod ipse debuerit unum producere. et per illud minus nobilia. et sic procedendo usque

ad ultimum. Si tu dicas q̄ non est simile d̄ deo ⁊ aliquo agente creato. quia deus nō p̄ficatur ab aliquo ope. Obicitur q̄ opus regi-
minis p̄pagacōis et gubernacōis diuini est. et tamen deus regit et gubernat unam creaturam p̄ aliam. et hoc est ad ostensionē sue nobilitatis q̄re simili nō creatur. ¶ Itē ostenditur q̄ necessariū sit ita ens sic. omnis effectus qui exit ab aliqua causa uniuersali exit ab ea. uel p̄ aliam causam p̄p̄iam. uel p̄ se ip̄am appropriatā. s̄ de⁹ causa est uniuersalissima nō ualens artari nec appropriari. cum nulla possit ei fieri additio. ergo cū producit multa producit p̄ aliam causam p̄p̄iam. ¶ Item ego uideo q̄ uirtus unitatis est ad numeros infinitos. tamen unitas nullū numerū producit quin producat p̄ a numero qui immediate ip̄as sequitur. s̄ dualitatem. unde nullo mō unitas faceret ternariū nisi p̄ dualitatem. et sic in aliis procedēdo. ergo uidetur similiter q̄ nō procedit a deo multitudo rerū cū ip̄e sit summe unus. nec p̄ ip̄as res. ¶ Sed cōtra q̄ illud nō sit congruū uidetur. q̄ntum homo recipit ab alio tantū eidem tenetur. s̄ ad solum deū tenetur creatura ex toto. solum enim deū debet diligere hō ex toto corde. et nihil aliud equaliter. ergo solus deus dat totum. sed creatō ē actō in qua totū producit. ergo ⁊c. ¶ Item magis est rem de nō eē ad eē producere q̄ s̄seruare et p̄ficere. ergo si deus mediāte alio p̄duceret. uidetur q̄ mediāte alio s̄seruaret ⁊ p̄ficeret. ergo res nullo mō deo indigeret. ergo nec ad eū tenderet. sed oīa sūt bona quia tendūt ad ip̄m ⁊ ordīnata. ergo nihil eēt bonū ⁊ ordīnatū. i quo enim principalis est rō finis in eodem ē rō boni. ¶ Itē q̄ sit impossibile uidetur. im-
possibile est creaturam agere se tota cū nulla sit oīno simplex. ergo impossibile est q̄ agat totū. ergo solū p̄tem. ¶ Item impos-
sibile est creaturam agere p̄ potentiam infi-
nitam. sed inter oīno nihil et aliquid est di-
stantia īfinita. ergo nō potest reduci nisi ab agente uirtutis īfinite. tale autē est solus deus ⁊c. ¶ Rōsio vō q̄ ponere q̄ de⁹ pro-
ducat res p̄ aliud agens. ē cōtra ueritatem et contra fidem. sed solum p̄ filiū suū. dixit enim et facta sunt. non solum cōtra fidē ue-

nī etiam cōtra rōem. et ponenti res oēs pro-
ductas ex nihilo. oīno est cōtra rōem ita ubi
non possit capi quomō agens potentie fini-
te aliquid ex nihilo producat. nec credo ali-
quem philo. hoc posuisse. s̄ supposito po-
tentiali siue materiali principio plures fue-
rūt philo. qui posuerūt ordīnez in producē-
do. gradatim descendendo hoc mō. de⁹ cū
sit oīno simplex cuius actus ē intelligere. non
produxit nisi intelligentiā primā ⁊ uni-
cam. illa uero p̄pter distare a primo intelle-
xit se ip̄as. et ita aliquo mō fuit cōposita. et
ita p̄duxit orbem suū et intelligentias scōi
orbis. ⁊ sic deinceps usq̄ ad orbē lune. ⁊ in-
telligentiam decimā q̄ irradiat sup̄ animas
rōnales. ⁊ sicut ordo est i producendo ita in
irradiando. s̄ ille error falsum h̄z fundamē-
tum uidelicet q̄ materiale p̄cipiū nō sit p̄-
ductū sicut supra p̄batū ē. ¶ Itē falsam h̄z
rōem. dicit enī q̄ quia simplicissim⁹ ē deus
nō p̄ducit nisi unū. s̄ hoc magis est ad op-
positū. quia q̄nto magis aliquid simplicius
tanto potentius. et q̄nto potentius tanto in
plura potest. ergo si deus est simplicissim⁹
hoc ip̄o pōt in oīa siue medio. Rursus hec
rō repugnat eis. si enī p̄pter simplicitatem
nō producit nisi unū cū intelligentia scōa sit
simplicior inter oēs. vnde uenit in orbē ei⁹
maior uarietas stellarū q̄ in aliquo orbium
inferiorū. q̄a uidet p̄ rōez suā q̄ uniformes
sunt. et ita rō posicōis cōtradicit posicōi.
¶ Prop̄ hoc vō q̄ sicut dicit fides n̄ra q̄
oīa in p̄ia cōdictōe immediate a deo sunt pro-
ducta. q̄a enī creatō ē totū substantie f̄m to-
tū. tōo decuit eē sol⁹ dei. nec potuit eē alte-
rius siue p̄ alterū. ut p̄bant rōes ad hāc p̄tē
inducte. ¶ Qd̄ obicitur d̄ liberalitate ⁊ no-
bilitate. vō q̄ tā liberalitas q̄ nobilitas sup-
pōit ordīez ⁊ possibilitatē i actū. i actu crea-
cōis n̄ attendit ordo. eq̄lis enī ē status ⁊ di-
gnitatis ē p̄ducere a sinū ex nihilo ⁊ āgelū.
q̄a utrūq̄ ē potētie īfinite. nō ē etiam i hoc
actu possibilitas creature ut uisum ē p̄p̄ in
finitatē. n̄ sic ē d̄ actu regimīs ⁊ p̄pagacōis
tōo p̄z q̄ n̄ ē filie. ¶ Qd̄ obicit q̄ creatura
ē capax q̄a n̄ h̄z resistēs. vō q̄ i cōtrarijs re-
sistēcia offert ad opacōez. Preterea. nō q̄
impediat nihilominus habet iuuans. scilicet
fundamentum et appetitum materie.

sed in creacōe nullum habet iuuamentum
idō difficilius. idō nō ē loc⁹ a priori. vt patz
¶ Quod obicitur q^d causa uniuersalis nō
potest in effectus p^{ri}os. vō q^d causa uni-
uersalis q^d non est actus purus indiget actu-
alitate cause p^{ri}cularis. s^z illa que oīo ē act⁹
simul habet in se rōem uniuersalis cause et
particularis quia simul habet p^{ri}mitatem et
actualitatem. ideo pōt in multa. et fm totū
potest in illa. **¶** Qd ultimo obicitur q^d uni-
tas nō pōt in numeros posteriores sine p^{ri}-
oribus. vō q^d nec in puncto est oīo potētia
actiua et sufficiens ad lineam. nec in unitate
ad numerū. nam ipa unitas ē potētia. oīs
numerus nō potētia sufficiens p se. et idō
non tantum actualis uerum etiā aliquo mō
passiua pars numeri. deus autem in omnia
potest potētia oīo actiua. et idō sine omni
medio potest creare omnia.

¶ Ito de entitate et q^dditate p^{ri}-
cipij p^{ri}ducentis. q^{ri}tur hic ter-
cio de ipa productōe que cre-
acio appellatur. circa quā que-
runtur duo. Primū est vtrū dicat mutacōez
aliquā. Scdm est vtrū dicat aliquid mediū
inter creacōem et creaturam. **¶** Et q^d autē
dicat mutacōem uidetur primo p auctorita-
tem Aug. xij. de ciui. oīa que creata sunt
mutabilia sunt. quia de nihilo facta sunt. si
ergo creabile ē mutabile. ergo creatū ē mu-
tatū. et creacō ē mutacō. **¶** Si tu dicas q^d ē mu-
tabile. quia potest in nihil tendere. et nō q^da
productū est. **¶** Contra. sicut destrui dicit
uiam deueniendi in nō esse. ita creari in eē.
si ergo destructō ponit mutacōem. ergo pa-
ri rōne et p^{ri}ductō. **¶** Itēz creacō est actō. sed
omnis actō ē i motu. et omnis mot⁹ i actōe
ergo qui creat uere agit. ergo uere mouet.
¶ Si tu dicas q^d actō dīna magis ē substantia
q^d actō. et talis ē creacō. Obicitur de passio-
ne quia creati ē ipsius creature. si ergo cre-
atura susceptibilis est uere passionis et mu-
tacōnis. ergo creacō passio ē mutacō. **¶** Itē
p Dama. qui philoso. et theolo⁹ ē. oīe q^d
a uersione incipit in uersionem tendit. loqui-
tur de creacōe. ergo fm ipm creacō ē uer-
sio. sed oīs uersio est mutacō. sicut ipē idēz
dicit q^d cetera sunt mutabilia quia uertibi-

lia. ergo creacō est mutacō. **¶** Item quāto
aliqua sūt magis distantia. tato i^uueniēdo
ab uno ad alterū maior est mutacō et uaria-
tio. s^z ens et non ens sume distant. ergo cū
creacōe de nō ente fiat ens. creatio uerissi-
me est mutacō. **¶** Item magis mutat res
q^{ri} suscipit formam nouā q^d q^{ri} acquirit no-
uū sitū. **¶** Rursus adhuc magis q^{ri} acquirit
formam substantialem q^d q^{ri} acquirit spēs.
uel potētiā actualē. ergo q^{ri} totū de no-
uo recipit et accipit tūc mutatur maxime. s^z
hoc est in creacōe. ergo uere ibi est mutacō.
¶ Item si creacō dicit actōem absq^z omni
mutacione. ergo absq^z omni tempe. et talia
possunt inesse et insunt deo ab eterno. ergo
uidetur q^d deus res produxerit ab eterno.
¶ Ad oppositū ē Magister. et habetur i
lra cū dicimus deū facere aliquid. nō aliq^ue
in opando motum illi intelligimus inesse.
¶ Si dicas q^d creacō actō nō dicit motum s^z
passio tantum. **¶** Contra idēz manet signatū
in actiua et passiuo. sicut dicit grāmatus.
sicut recti et obliqui. si ergo in actōe nō di-
cit motum. ergo nec in passione. **¶** Itē mu-
tari est aliter se habere nūc q^d prius. et q^d
creatur non se habet aliter nūc et prius. q^{ia}
nunq^z se habuit aliter q^d sicut se habet in
creacōe. nunq^z enim fuit aliquo modo nec
se habuit aliquid. ergo nec aliter q^d nūc
ergo non mutatur dum creatur. ergo crea-
cio non est mutacō. **¶** Item omnis motus et
mutacio est perfectio entis in potētia. cre-
acō autem nullo modo ē entis. ergo creacō
non est motus nec mutacō. **¶** prima patet p
philosophum. scōa uero per Magistram
¶ Item omnis mutacō fundatur super ali-
quod mobile. sed creacō non p^{re}exigit ali-
quod mobile. quia omne mobile per crea-
cōnem ducitur in esse. ergo creacō non est
mutacō. **¶** Item si creacō est mutacio. aut
ergo fm accidens aut substantiam. nō fm
accidens. quia tūc sola accidentia crearen-
tur. sed nec fm substantiam. quia tūc esset
generacō uel corrupcō. **¶** Si dicas q^d sub nul-
la harum specierum continetur. Obicitur
quia non solum fm philosophum sed fm
Augustinum. omnis motus aut est ad sitū.
aut ad formam. sed creacō est ad materiaz
recte ac p^{ri}prie. ergo uidet q^d nō sit mutacō.

Item ex tanta potentia creat de⁹ ex q̄sta
generat. quia utrūq; facit p̄ potentia infini-
tam. s; de⁹ pōt generare sine mutacōe sui.
et etiā primegēte. ergo pari rōne pōt crea-
re sine mutacione sui et creature. aut si non
quero quare nō. **R**esponsio vō q̄ q̄dam
est p̄ductō in qua productū se habet aliter
nunc et prius. quia fm̄ aliquid sui fuit prius
sub una disposiciōe et nūc est sub alia. et tal^r
est p̄ductō q̄ ē ex materiali principio ut na-
turalis generacō. quedam ē p̄ductō in qua
productū aliquo modo se habz nūc. et nullo
modo prius. et talis ē productō que ē ex ni-
hilo. **T**ercia ē productō i qua productū om-
nimodo se habet nūc et prius. si tamen ē ibi
dicere prius. et talis est filij generacō ab eter-
no. ab eterno enim sic processit ut nūc. **P**ri-
ma habet rōnem motus et mutacōis et pro-
ductōis. motus rōne p̄p̄iacōis materie.
que fit p̄ disposiciōes accidentales. et hoc in-
diget successione et tempe. mutacōis rōne
exitus in eē siue recepciōis substantialis for-
me que fit in instanti. productōis uero ra-
cōne eius q̄ illam formam non a se habet
sed ab alio effectiuo. scōa caret rōe motus.
habet tamen rōnem mutacōis et p̄ductōis.
rōne motus caret. quia cū non habeat ma-
teriam nulla potest p̄ire disposiciō. hz rōem
mutacionis. quia ibi ē subita et noua forme
inductō. habet rōez p̄ductōis. qm̄ hoc hz
ab alio effectiuo principio. **T**ercia caret rōne
motus et mutacōis. habet tamen rōem pro-
ductōis. rōne motus et mutacōis caret. q̄a
nec est ex materiali principio nec ex nihilo
sed tantum ē ab aliquo. et sempiternaliter ē
ab ip̄o. **C**oncedendū est igitur q̄ productio
creature ē mutacō. et cedende sūt ratōes
ad hoc licz aliq̄ uideant̄ sophisticē. **Q**uod
obicitur q̄ ē sine motu. vō q̄ illud intelli-
gitur sine motu agentis. non sine mutacione
producti. si enī. vt dicit philo. anima dum
mouet corpus immobilis p̄seueret. q̄nto ma-
gis deus cum creat et mutat omnia ip̄e sta-
bilis manens dat cūcta mutari. **S**i ergo ob-
iciat q̄ uerbum actiuū et passiuū idē signāt.
vō q̄ falsum ē. quia actō et passio dicunt di-
uersa genera. tamen in coniugacōe ponitur
vnum iuxta alterz. quia fm̄ uocis formacō
nem unū nenit ab alio. **Q**uod obicitur q̄

mutari est aliter se habere nunc et prius. vō
q̄ ista non ē generalis rō eius qd̄ est muta-
tari siue mutacōis. s; solius mutacōis na-
turalis. **Q**uod ergo obicitur. imutabile est
quod se habz eodem modo. et mutabile qd̄
se habet aliter. vō q̄ hic ē cōsequens. quia
si mutabile et imutabile opponitur vt pri-
uacō et habitus. et imutabile ē qd̄ se habz eo-
dem modo. tē mutabile ē siue mutatu qd̄ nō
se hz eodē mō. **S** hoc habz tres causas ue-
ritatis. aut quia prio nullo mō se habz pri⁹
et posterius. aut nullo modo prius et aliquo
mō posterius et ita eodem mō. aut quia sim-
pliciter aliter se habet prius et aliter poste-
rius. et ideo cū p̄cedit a pluribus causis ue-
ritatis ad unā peccat fm̄ cōsequens. **A**d tres
rōnes sequentes p̄z **R**esponsio. quia oēs proce-
dunt de mutacōe naturali. que p̄extgit ma-
teriam et ens i potentia. et que ē generacō.
tali autem modo creatō non ē mutacō sed
sup̄ hanc mutacōem. unde pōt dici sup̄natu-
ralis mutacō. et si queratur. vtz sit mutacō
ad formam aut situm. dico q̄ ē ad totā rei
substantiam et ita ad formam. ac p̄ hoc sub
mutacōe ad formā pōt cōprehendi. **Q**uod
queritur de generacōe filij. vō q̄ non est
simile. q̄uis enī utraq; sit ab equali poten-
cia. tamen creatō est ex nihilo. sed ex non
potest dicere identitatem nec causalitatem
ergo ordinem. ergo fieri ex nihilo habet eē
post nihil et ita post non eē. ergo aliquo mo-
do se habet nūc quo non se habebat prius
et ideo necessario mutacō ponitur p̄ produ-
ctionem de nihilo uel inceptio. filius autem
est de patris substantia p̄ identitatem. nec
oportet q̄ habeat ordinem ad nihil siue ad
nō esse. ergo potest semp eē. et ita produci
sine initio et mutacōe. vnde p̄ductō rei nō
pouit ichoacionē rei necessario. s; p̄ductio
ex nihilo necessario pōit. et ideo creatio iclu-
dit mutacionē. generatio uero filij nime.

Secundo queritur. **U**tum crea-
tio dicat medium inter creato-
rem et creaturā. **E**t q̄ sic ui-
det̄. sicut se hz generari ad ge-
neratum esse. et fieri ad factum esse. ita cre-
ari ad creatum esse. sed fieri est medium in-
ter facientem et factum esse. et generari in-
ter generantem et generatum eē. ergo **n**.

Item in oibus causatis entib⁹ differt qd⁹ est et quo est formaliter. ergo differt simili ter quo creatur et qd⁹ creatur. **I**tem qd⁹ creatur est creatura. quo creatur formaliter e⁹ crea- cio. ergo differt creatio a creatura. et similiter a creatore creatio et passio. ergo e⁹ inf⁹ utraq⁹. **I**tem qd⁹ transit non e⁹ idem cu⁹ eo quod pmanet. s³ creati rei e⁹ instanti et non aplius ergo cu⁹ esse creature duret et maneat post creatioem. ergo differt creati et esse. ergo crea- cio et creatura. **I**tem omnis mutacio e⁹ uia ad terminu⁹. et ois uia differt a termino. qd⁹ ni- hil terminatur ad se ipm. si ergo creatio est mutacio et h³ creaturam pro termino. ergo differt a creatura ut uia a termino. s³ uia ca- dit media inter extrema. ergo qd⁹. **I**tem p impossibile. si creatio e⁹ creatura et omnis creatura creatur. ergo creatur creatio. s³ o⁹ qd⁹ creatur creatur p creatioem media. ergo creatio p aliam creatioem. et sic deinceps usq⁹ in infinitu⁹. si ergo non est abire in infinitu⁹. p³ **C**ontra. philo. de causis. prima reru⁹ creaturaz est esse. s³ natura ex pte creature est ante creati. ergo creati non e⁹ aliud q⁹ esse ergo nec creatio q⁹ essetia. ergo nulla e⁹ d⁹ra creatiois ad creaturam. **I**tem inter ens ab alio et non ab alio non est mediu⁹. s³ o⁹ qd⁹ non est ab alio e⁹ creator. o⁹ne aut qd⁹ est ab alio e⁹ entialiter est creatura. ergo inter ea n⁹ est mediu⁹. **I**tem p impossibile ostendit. creatura refertur ad creatorem. aut ergo se ipsa aut p aliud. si p aliud. querit o⁹ illo utq⁹ referatur se ipo aut alio. et sic procedendo in infinitum. si uero refertur se ipa et refert⁹ p creatioem. ergo creatio non est aliud q⁹ crea- tura. **I**tem si creatio est mediu⁹ inter crea- torem et creaturam. aut ergo eternu⁹ aut te- porale. qd⁹ si eternu⁹ ergo aliquid eternu⁹ est aliud a deo. si temporale ergo ate o⁹z crea- turam est aliq⁹ tempale. boz aut utruq⁹ e⁹ hereticu⁹ dicere et re pbatu⁹ i⁹ silio Senon de iudeis. q⁹ ponebant a quibusdam medie in- ter deu⁹ et res. **I**tem a pporcione pmuta- ta uidet hoc posse ostendi. sicut enim se h³ creator ad creaturam. ita creatio actio ad cre- atioem passionem. ergo a pmutata ppor- cione. sicut se habet creator ad creatioem acti- nam ita creatura ad creatioem passionem. s³ creator no⁹ differt fm rem a creatioe actioe

ergo qd⁹. **R**esponsum dicendum q⁹ est loqui de creatioe actioe. et de creatioe passione. si de creatioe actioe loquimur. sic dico q⁹ non e⁹ mediu⁹ fm rem s³ solu⁹ fm roem intellige- di. pro eo q⁹ de⁹ cu⁹ sit sume simplex e⁹ sua actio. si aut loquamur de creatioe passione tunc distinguendo. qd⁹ p creature nome⁹ pot⁹ si gnari et importari o⁹ qd⁹ e⁹ ab alio. ita q⁹ h³ esse post oino no⁹ e⁹. et hoc mo⁹ in nomine cre- ature claudit ipa creatio. qm creatura n⁹ tm nominat ipa creata s³ etia⁹ creata. et sic no⁹ est mediu⁹ nec re nec rone. alio mo⁹ creatura nomi- nat ipam substantia rei pmanetes ab ali- quo pducte de nihilo. et sic creatio tenet me- diu⁹. no⁹ fm rem et natura s³ fm roez et hitu- dinem. qd⁹ creatio passio dat e⁹ creature cu⁹ negacione pexistente. dicit eni creatura pri- mo e⁹. ita q⁹ creatura mo⁹ est et prius n⁹ fuit unde pro illo instanti p quo dicit⁹ creatura est mo⁹ et prius no⁹ fuit. pot⁹ dici q⁹ creatura creatur. illa tame⁹ ro no⁹ nihil dicit. s³ no⁹ dicit aliquid p eentiam diuersu⁹ a creatura. et hoc patz sic. creatio eni dicit⁹ de nihilo e⁹ creatio nihilominus dicit⁹ e⁹ a deo. unde habitudiez dat ipius esse ad non esse pcedens. et ad suu⁹ esse pducens de rone sui nomis. creati em no⁹ signat e⁹ principalit⁹. s³ exire de no⁹ esse in e⁹. et hoc ab aliquo. **S**i ergo querat que sit habitudo que iportatur i⁹ opacone ad no⁹ esse. ut q⁹ illa habitudo dicit⁹ mutacio. Et si querat quid sit illa mutacio. Dico q⁹ non e⁹ aliud q⁹ ipa res. et hoc patet. quia est muta- cio ad e⁹. et mutacio ab e⁹. et mutacio i⁹ e⁹. mu- tacio ad e⁹ nihil ponit nisi a pte termini. mu- tacio ab e⁹ nihil ponit nisi a pte principii. mu- tacio in e⁹ ponit a parte utriusq⁹. et ideo mu- tari primo modo nihil aliud est q⁹ nuc prio esse. mutacio scdo mo⁹ nihil aliud est q⁹ nuc ultio esse. et ideo non ponit aliquid aliud q⁹ ponit fm re e⁹ s³ fm itencioez. mutacio ue- ro in e⁹ utruq⁹ terminoz h³ et subiectu⁹ qd⁹ e⁹ prius natura q⁹ terminu⁹. ideo et talis mutacio aliquid pot⁹ e⁹. natura pcedes terminu⁹ et di- uersu⁹ ab illo scdz re. q⁹uis n⁹ sit ens actu co- pletu⁹. et ideo n⁹ sic creatio e⁹ mediu⁹ inf⁹ creato- rem et creaturam. sicut generacio inter ge- nerantem et generatu⁹. ut igit⁹ q⁹ p opaconez ad n⁹ e⁹ dicit mediu⁹ n⁹ diuersum p eentiam. s³ fm roez. similiter utro opaconez ad creatore

Triplex eni est relatio, quedā que fundatur sup proprietatē accidentālē, sicut aliqui dicuntur similes quia albi, qdam que fundatur super deponētā eēntiālē, sicut oparatō materie ad formā, quedā que sup originez naturālē. **P**reterea Relatō addit aliud p eēntiā. **T**ercia relatō nihil aliud addit nisi pure eē, sicut pz i diuinis psonis, media relatō dicit aliquid qd ē quodāmo idē, quodāmo aliud creatō aut dicit relatōez fm mediū modū, qm ipa creatura eēntiālē et totalitē a creatore dependet, et ideo cedendū q creatō nō est aliud fm rem a creatura, nec mediū int ipam et deū fm eēntiā, sz fm rōez et habitu dinē, unde nō ē pri⁹ natura creari qz eē, nec duratōne, plus tamē ē idem creatō actō cū creante qz creatō passio cū creatura, qā ibi nō ē dīa nisi solū fm modū nostrū accipiēdi, **h**ec aut ē dīa rōis et etiā habitudinis, que nō facit diuersitatē p eēntiā, qā habitudo illa ē eēntiālīs, similiter vō de unitate, bonitate, ueritate eēntiālī, his uisibilibus patēt obiecta, **C**ecedende, n. sunt rōes pbantes q non ē uey mediū fm rem. **Q**uō obicitur de generari et generatum eē, pz Rñsio ex dictis, qā generacō nō ē fm totū, imo aliquid pextigitur de generando cuius est endelichia ipa generacō natura pcedens ipam formā, ac p hoc diuersitatē notat, nō sic creatō fm quā fit tota rei substantia a uirtute diuina imediata, que rem creat uolendo eam primo esse, cū nō sit. **Q**uō obicitur q differt quod et quo, vō q illa nō est differētia p eēntiaz, sz quodāmo differt quodāmo uelit, vel vō q non est simile, qā creatō plectitur totā rei substantiam, que stare dicitur ex quo est et qd est. **Q**uō obicitur q transit, vō q nō trāsit rōne eius q significatōni sue subster nitur, sz solū rōne notati, qd pz, si eni creari est nunc primo esse desinit creari nō rōe eius qd ponit, sz recte imediate collectōnis ad nihilū. **Q**uō obicitur q mutacō ē uia, vō q mutacō que habet duo extrema illa ē que necessario differt a terminō, cuiusmōi ē mutacō in eē, mutacō uero que hz tm ultimū extremū ens nō pōt dīcere mediū, sed necessario oportz q se teneat cū altero extremoz. **Q**uō obicit q ois creatura creatur, vō ē q uey est de creatura pprie dicta

si aut large dicatur, nō solū creatura dicitur quod creatur, sed quod creatur et qd ē creature annexum, et hoc mō est creatio. **S**i ergo querit quō pōt eē, **D**icō q i primis est status ut prius tactū fuit, unde unitas q facit subiectū unū, nō est una alia unitate, sic nec creatō qua substantia exit in esse, p aliā creatōnem pducitur siue creatur.

In parte ista sunt dubitatōnes circa lram. **E**t queritur primo de ordine ist⁹ libri a pcedēte, cū eni nos cognoscamus creatorem p creaturas, qā uidemus p speculum et scientia debeat inchoari a nocōribus nobis, ergo pri⁹ debuit agere de creaturis qz de creatore, ergo liber iste primus, nō scōus debet eē. **R**ñsio vō q supra cū actū ē de creatore, actū est et de creaturis, put sūt uia ad pueniendū in cognitōne, nūc aut agitur de cognitōne rez put cognitō de creatore amīniculat ei, qā agitur de dīctione et lapsu, nō pōt aut cognosci dīctō nisi cognoscatur eius principiū, primū aut huius dīctōnis solus deus est, ideo oportz doctrinā huius libri sequi doctrinā pcedentis, et pz obiectū. **I**te queritur de hoc q dicit, **I**n uno principio a deo creatore mundū eē factū refert, **Q**uero pro quo supponat ille termin⁹ principio, aut pro creato, aut pro increato, non pro increato, quia ppositōnes sunt transitiue, non pro creato, quia nil creatum erat i quo fieret. **I**tem ab eterno fuerunt res i principio suo scz deo, si ergo productō respicit egressum a deo, nullo modo potest stare pro principio increato, nec pro creato, quia nōdum erat aliquid, ergo et cetera. **R**esponsio dicendum q ppositio cum suo casuali tripliciter potest accipi, vno modo ut dicat pure ordinem sicut idem est facere in principio, q facere ante alia, ita q cōnotet priuationem respectu alicuius temporalis prioris, et notet positionem posterioris, alio modo potest importare habitudinē mensurę, et tunc in principio idem ē q in primo instanti temporis, tercō modo potest importare habitudinem causę, et tunc sensus ē, in principio id ē i filio dicit creasse p qd dicit i ps, oia i sapia fecisti dñe, ut sic

noletur. nō tñ causū efficiēs s; etiam exem-
plar. omēs iste expositōes uere sunt et
catholice. ⁊ p eas elidūtur tres errores cir-
ca mūdi productōem. **Ex** prima eliditur er-
ror quorūdam modernorū philosophātū
qui dixerūt mūdum ex tempe factū. s; me-
diante intelligētia prima. q; deus primo se-
cit angelos. ⁊ cū illis addidit mūdum. contra
quos est prima expositio. si eiz deus in pri-
cipio cōdōnis creauit mūdū. nō ergo post
āgelos. uel itelligētiās primas. q; p illos cō-
diderit mūdus. **Et** hic error ortū habet ex
illo uerbo. **F**aciamus hominem ad imaginem
et similitudinem. q; deus loquar angelis. **Ex** scōa
expositōe elidit error aliorū qui dixerūt mū-
dum additū ab eterno. si. n. in principio tē-
poris factus est ex nihilo. nō ergo fuit sine
principio. ⁊ hic error ortum habuit ex hoc
q; nō potuerūt uidere qualiter mundus ince-
perit. ⁊ quare tūc. ⁊ nō añ. **Ex** tertia expo-
sitōe eliditur error tertius platonicoz. qui
dixerūt principia mundi tria esse eterna scz
dei. materiā. ⁊ exemplar. si eiz deus in filio
sic p exemplar eternū addidit de nihilo mū-
dum. nō ergo requiritur scōs picipiū quod
est exemplar. nec terciū qd sit materia. ⁊ hic
ortum habuit ex hoc q; nō potuerūt intelli-
gere oīno. quō aliquid fiat ex nihilo. **Ex** oī-
bus his eliditur error maicheoz. qui posue-
runt principia mūdi effectia duo. ⁊ ille elidit
p subiectū dicte lectōis. creauit deus celū et
terrā. ⁊ lucē ⁊ tenebras. ⁊ hic error ē oīb;
uilior. ⁊ habet se gradatim. nam primus er-
rat solum in eo a quo. **S**cōus errat i eo. de
quo ⁊ qñ. qā ex aliquo. ⁊ ab eterno. **T**ercio
errat in eo de quo. quia dicit factus esse de
materia. nō ex nihilo. ⁊ in eo p qd. scz circa
exemplar. qd posuit aliud a deo. ut apparz
et in qñ. quia posuit materiā ab eterno i-
perfectam. ⁊ iste error est multo uilior q; er-
ror Aris. qui posuit ab eterno materiā su-
isse pfectā ⁊ suā formā. **Q**uartus error ma-
icheoz oīb; abhominabilior. quia deficit in
primo principio i quo philosophi cōmūter
cōcordauerūt ponētes primo duo principia.
at p hoc auferens ordinem ⁊ decorem uni-
uersi. ⁊ bonitatem ⁊ dei potestatem. ⁊ hunc
errorem inter ceteros nō hūanam maliciā.
s; diabolicā astutiam credo adinuenisse.

ut se alterū deum esse psuadeat mētibus
pctōz. **Ex** dictis igit patet pro quo suppo-
nat hoc nomen principii. potest em suppo-
nere principii pro filio. ⁊ deus pro patre. et
ex hoc mō cōstruendi fit talis appropriatio.
potest etiam supponere pro creatura. ut po-
te pro principio tempis. s; non dicit tūc or-
dinem s; cōcomitantiam mensure ad mēsu-
ratū. scz q; celū ⁊ terrā cū principio tempis
esse ceperūt. ⁊ sic patz. **I**tem querit de hoc
qd dicit **A**risto. tria posuit esse principia.
duo tē. quare distinguit illa duo a tēcō. et
iterū nō uidet illō esse uerū pscrutātū libros
phy. quia ipse nō ponit nisi illa tria. materiā
et formā. ⁊ priuatiōes. in principio noni.
meta. ⁊ in libro primo phy. non ergo illa q;
ponit magister. **R**ñsio dicendū. q; ideo
duo distinguit a tēcō. quia dno sunt intrin-
seca tanq; elementa. ⁊ unū est extrinsecū. ut
aut philo. illa tria ponit. si querat expresse
inuenit in scōo de generatōe circa finē. sed
tunc est questō. quia uidet nō sufficientē pri-
cipia in phy. assignasse. imo si ibi assignauit
tria ppter opatōem. tunc ergo sunt quattuor
Et dō ad hoc. q; priuatiō non differt a for-
ma uel a materia. siue em picipiū nomet
appetitū forme cū eius cōtētia. siue nomet
ipam forme efficiā. put ē in materia i potē-
tia. nō differt ab his duob;. s. materia. ⁊ spē
nā appetitū materie ad materiā reducūt. nec
est aliud existētia forme ad spēz finem rem. ⁊
hec duo picipia determinat i prio. p modū
adiūgit terciū opatōem. dū oīa redit ad
motore primū in. ⁊ iij. ⁊ sic pz q; mgt uere
et pprie loq;. **I**te qñ d' hoc q; dicit. In
principio tpm mūdū creasse. si enī tēp cepit
cū prio mobili. ⁊ illud cepit in scōo die. non
ergo in principio tps. s; añ. **R**ñsio dō. q;
tēp dicit tripliciter. coissime. cōmūter. ⁊ pprie.
coisse dicit mēsurā exitū de nō ēē in eē. cōm-
mūter dicit tps mēsurā cūiūlib; mutatiōis
maxie illi q; fuit ante primū mobile. **t**ercio
dicitur pprie mēsurā motus primū mobilis
ut cōmūter cōsuevit distingui. ⁊ qā primo mō
dictū ē primū oīuz. ⁊ i illo additū ē scōs secu-
ū. itō dicit i principio tpm. **I**te qñ d' hoc
q; dicit. oipotētissimū ē necesse non posse.
Aōtra. **D**is pena affligit ⁊ ledit. ⁊ si ledit
nocz. ergo si de nō pōt nocere nō pōt punire

Responsio. Dicitur quod sicut duplex est mala scilicet culpe et pene. sic etiam duplex est nocumētus. cum ergo dicitur quod non potest nocere. non intelligitur quod non nocumētus quod facit malum pene. sed quod facit malum culpe.

Et quia non ualet. **S**upra egit magister de cōdictione rerū a pte principii. hic agit a pte finis. et quoniam res a fine et finem illius respectu accipiunt distinctionem formarum. Ideo per ista habet tres periculas. In prima ex cōpatione rerū ad finem ostendit rerū distinctiones. In secunda uero finem illam distinctionem assignat diuersas cōpationes ad finem. Ideoque si queratur quare creatur sit hoc et. Tercio uero breuiter epilogat determinata ex ipsis faciens sibi uia ad cetera sequentia determinanda. ibi Ex premissis apparet. **P**rima et ultima pte remanentibus iduissis. media diuidit in tres. In prima determinat finem intellectualis substantie. In secunda finem substantie pure corporalis. ibi Et sicut factus est homo propter deum et. In tertia uero determinat finem composite ex utroque in quantum est tale. ibi De homine quoque in scriptura et. Et ibi primo determinat ueritatem. Secundo dissoluit dubitationem. ibi Solus etiam qui cum maioris et.

Intelligentia huiusmodi patet in qua agit de rebus productis in operatione ad finem secundum ordinem et distinctionem queruntur principaliter tria. Primum est de rerum distinctione. Secundum est de ordine. Tercium est de differentia angelorum et anime. Circa primum duo queruntur. Primum est de multiplicatione rerum quantum ad principium. Secundum quantum ad diuersas secundum quas distinguuntur.

Queritur ergo primo Utrum a principio efficiente debuerit uel potuerit esse rerum multitudo. Et quod non uidetur prius sic per philosophum. Idem uniformiter se habet et naturaliter efficere idem. sed efficiens primum unum est omnino uniformiter se habet. ergo uidetur quod nunquam multa facere potuerit. ergo unum solum. Item a summe bono nunquam possunt esse mala. a summe uero non possunt esse falsa. ergo a summe uno non possunt

esse multa. Item modus sensibilis dicitur affligi mulari mundo archetypo quod est in mente diuina. ad illius eim expressionem factus est. sed in illo omnia sunt unum. ergo et in hoc mundo. ergo uidetur quod ab illo non potuerit esse multitudo. Item exitus a deo est per generationem. per inspirationem. per creationem. sed per generationem non emanat nisi si una sola persona. et sicut per inspirationem. ergo per creationem non egreditur nisi una sola creatura. Contra. Quanto substantia producta est melior tanto magis sui diffusiuum. et quanto magis sui diffusiuum tanto plius se nata est uicere. sed primum efficiens est optimum iter omnia. ergo et. Item quanto substantia specialior tanto plius est cognitua. et suprema substantia est specialissima. ergo multorum est cognitua. sed non est cognitua multorum precedentium se uel concomitantium. ergo multorum ab ipsa exitum. Item quanto substantia simplicior tanto potentior. quia est quanto magis unita tanto magis infinita. sed quanto potentior tanto plura potest. ergo si substantia primi principii est simplicissima. ergo potest et debet ad sui manifestationem producere multa cum ipsa sit unita. Item quanto causa prior tanto uniuersalior. unde prima est utilissima. et quanto uolior tanto plius principium. ergo cum principium productum uniuersum sit simpliciter primum. debuit ergo et potuit exire ab ipso multitudo rerum. **R**espondeo. Ad predictorum intelligentiam notandum est. quod si o principio intrinseco quatenus unde ueniat multitudo maxime secundum species per quod a forma. sed unde ueniat multitudo formarum tamquam a principio effectiuo extrinseco. per quod ab efficiente uno. sed qualiter potest uenire multitudo a principio summe et perfectissime uno difficile est intelligere. et aliquid circa hoc errauerunt. Quidam. n. dixerunt quod quantum uis unum esset rex conditor. tamen multa et uaria facit propter multitudinem formarum idealium. sed illud improbatur est in primo libro ubi ostendit quod omnes ille unum sunt. nec est in deo secundum re alius numerus quam per se omnia rerum. Alii uero dicere uoluerunt quod hoc erat propter multitudinem mediorum. **D**e. n. cum sit unum et summe simplex intellexit se. et se intelligendo et nihil aliud produxit primam intelligentiam. et illa intelligentia intellexit se et deum. et ideo produxit duo. scilicet aliam intelligentiam et orbem suum. et sic de scedendo et multiplicando ista. et ista opinio in lectione precedenti est improbata ubi ostenditur quod deus immediate producit omnia. Tercii dixerunt quod multitudo rerum erat a

principio unico propter multitudinem et infinitatem reflexionum. quibus diuinus intellectus supra se reflectitur. et intellexit se intelligere et sic in infinitum. sed illud nihil est primum. quia falsum est quod in deo sit multitudo reflectionum cum deus sit suum intelligere. **I**tem ex hoc pueniret nisi diuersitas secundum numerum. **E**t ideo est positio recta quod multitudo in rebus est a principio uno. quia est primum principium et mere unum. quia. n. est principium simpliciter primum. ideo secundum et potens est fecunditate infinita et intensa. sicut unitas que est prima in genere numeri est principium a quo possunt egredi infiniti numeri. et punctus a quo infinita linea. quod ergo est simpliciter primum est ita potens quod omnino imensum. propter ergo imensitatem infinita potest. sed propter imensitatis manifestationem multa de suis thesauris profert. non omnia quia effectus non potest equari uirtuti ipsius prime cause. quia uero imice unum. ideo simplicissimum et spiritualissimum et perfectissimum. quia simplicissimum maxime potentie. quia spiritualissimum maxime sapientie. quia perfectissimum est bonitatis summe. quia maxime potentie. multa potest quia maxime sapientie. multa nouit quia summe bonitatis multa uult producere et se conicere. et ideo a principio uno. quia principium et unum exiuit multitudo. **Q**uod obicitur ergo quod idem similiter se habens. **D**icendum quod intelligitur in his agentibus quorum uirtus est artata et limitata. et hoc non habet locum in deo. **Q**uod obicitur. quod a bono non sunt mala. **D**icendum quod non est simile. quia mala et falsa dicuntur priuationes et defectus. et ideo non habent causam efficientem sed deficientem qualem non decet esse deum. sed multitudo est positio ideo causam habet effectus. **Q**uod obicitur de archetypo et sensibili mundo. **D**icendum quod ille imitatur illum in quantum potest. sed deficit. In illo enim est summa pulchritudo per omnimodam unitatem. hec autem si esset unitas non esset pulchritudo quia non esset ordo nec perfectio. et ideo ut mundus hic imitaretur in perfectione et pulchritudine. oportuit quod haberet multitudinem ut multa faceret quod nullum per se facere non posset. **Q**uod ultimo obicitur de generatione et spiratione iam patet. quia

genitus equalis generati per omnia implet et imitatur ipsum. similiter et spiritus sanctus et ideo superflueret aliam ponere personam. sed non sic est in creatura que est bonitatis finite. ideo quod non potuit capere creatura in se. accepit quoddammodo in sibi tota. ut sic ex multis una perficeret mundialis machina

Secundo queritur circa hoc de differentibus secundum quas res multiplicatae sunt quasi adagister positae in littera. scilicet substantiali. spirituali et corporali. et ex utraque composita. **Q**ueritur ergo. **U**trum hec distinctio debeat esse in uniuerso. **E**t uidetur quod non. primo de corporali. **N**am sicut tactus est. omne quod deus facit facit salua ordinatione ad finem. ergo propter suam bonitatem. sed non facit propter bonitatem suam augendam sed participanda. sed sola creatura spiritualis dei capax est et est participans esse potest. ergo solam spirituale debuit facere. non corporale. **S**i tu dicas quod corporalis est participans in effectu quod non in se. hoc nihil est. quia aliquid participare bonitatem diuinam in effectu non est aliud quam esse. hoc enim ipsius quod est participat effectum bonitatis. ergo idem est dicere creaturam esse perfectam propter participationem diuine bonitatis. quod est dicere creaturam esse perfectam ut sit. sed hoc nihil est. ergo. **I**tem de opposita uidetur. **D**e. n. oppositum quod deus facit facit salua proportionem. semper enim formam coniungit materie summe proportionabili. sed creature spiritualis ad corporale nulla aut ualde modica et logiqua est proportio. ergo nullo modo deberet deus hec unire ut perfectionem perfectibili. quod non sit proportio per. spirituale enim est simplex. corporale habet partem infinitatem. **I**tem corporale est corruptibile et ita habet durationem finitam. spirituale est incorruptibile et ita habet durationem infinitam. si ergo finiti ad infinitum nulla est proportio. patet. **S**i tu dicas quod corpus fuit incorruptibile a creatione prima. tunc ergo saltem postquam corruptibile fuit debet cessare unio. **I**tem de pure spirituali uidetur. **D**e quod deus facit debet facere salua connectionem naturarum. sed natura generis essentialiter est conexa differre. ergo si animatum et sensibile est conexum rationali. ergo impossibile est quod aliqd fiat habens rationem quam habeat uergetationem et sensum. et si habet quoniam sit animal. sed animal est substantia opposita ex spirituali et corporali. ergo. **E**t.

et hoc uidetur dicere philo. q. uegetatiuū ē in sensitīuo. sicut trigonū in tetragono et hoc in rōnali. sicut tetragonū in pentagono sed nūq̄s deus facit tetragonum sine trigono. neq̄s pētagonum sine tetragono et trigono. ergo **re.** ¶ Item nihil facit deus nisi ex mera dilectione. ergo qd̄ melius est nature unicuiq̄. aut ergo nature spiritali melius est sepatum esse. aut melius est esse coniunctum. quocumq̄s dato altera differentia tollitur. ¶ Sed contra. Deuicit deum ita res facere ut essent in manifestationem sue potentie. sed potentia manifestatur in productione rerum multum distantium. et i earū cōiūctiōe. Nā potētia tāto vtuosior ostenditur q̄to potest sup̄ magis distātia. sed pria et summa distantia substantiarum est inter corporeum et icorporeū. quia prime differentie generis sunt. ergo ad hoc q. diuina potentia manifestetur plene. necesse fuit substantiam spiritualem et corporalem producere. rursus productas unire. ¶ Item deuit deum sic res producere ut manifestaretur eius sapientia. sed sapientia artificis manifestatur in ordinis perfectione. omnis autem ordo habet de necessitate infimum et summum et medium. si ergo infimum ē natura pure corporalis. summum natura spiritalis. medium composita ex utraq̄. nisi hec omnia fecisset. non ostenderetur pfecte dei sapientia. oportuit ergo hec omnia fieri. vnde **Augustinus xii. confessi.** Duo fecisti domine. unum prope te. et aliud prope nihil. ¶ Item deuit deum sic res producere ut manifestaretur eius bonitas. sed bonitas consistit in diffusionē et cōiūctiōe sui ad alterum. si ergo sua bonitas consistit in cōiūctiōe actus nobilissimi qui est uiuere et intelligere. deuit ut non tantum daret aliis potentiam uiuendi et intelligendi. sed etiam potentiam aliis se cōmunicandi. si ergo uiuens et intelligens est substantia spiritalis qd̄ autem uiuificatur et per intelligentiā perficitur est corpus. ergo ad perfectam bonitatis manifestationem necesse fuit fieri substantiam spiritualem et corporalem. sed hoc nō perfecte manifestaretur nisi una alteri cōiūctaret. et hoc non potest esse nisi p unionem. ergo necesse fuit facere cōpositā ex utraq̄.

¶ Item hoc non solum uidetur ratione theologica. s. etia physica. qā sic ē ponere unam differentiam contrarietatis et alterā. ergo si corporale et spirituale. et si ponere est extrema componibilia. ergo i medium. ergo **re.** ¶ **Responsio.** Dicendum q. ad perfectionem uniuersi que attenditur in amplitudine. hic triplex genus naturarum requiritur. et hoc propter triplicem pfectionē uniuersi que attenditur in amplitudine amplitudinis. sufficientia ordinis. influentia bonitatis. in quibus tribus exprimit istam triplicem perfectionem. uidelicet potētie. sapientie. et bonitatis. vnde concedende sunt rationes inducte ad hoc. Ad oppositas respondendum est. ¶ Quod obicitur. q. in operibus salua debet esse ordinatio ut oia fiant propter diuinam bonitatem participandam. Dicendum q. fieri propter diuinam bonitatem est dupliciter. aut ostendendam. et sic facta sunt cetera. omnia enim expriment diuinā bonitatem. Aut participandam. et hoc dupliciter. aut quia sunt nata participare. aut quia seruiunt participantibus. primo modo condite sunt creature spirituales. scdo modo corporales. ipse tamen aliquo modo participant. sed in earum participatiōe status non est. sed ordinantur ad ulteriores. ¶ Quod obicitur. q. in omni cōiūctiōe debet esse salua proportio. Dicendum est q. in cōiūctiōe anime ad corpus salua ē proportio et absolute. et in relatione ad finem absolute. Nam quāuis supremum spiritus. ut mens fm quas homo est imago dei et infimum corporis multam habeat elongationem. tamen supremum corporis et infimum spiritus summam habent unitatem. Spiritus enim animalis siue rationalis habet potentiam uiuificandi. potentiam uegetandi et sentiendi. Corpus autem humanum habet complexionis equalitatem. habet organorum multipliciter. habet rursus spiritum subtilitatem. et fm triplicem differentiam. habet enim spiritum uitalem. spiritum naturalem. spiritum animales. Comparando ergo complexionem equalē ad uim uiuificatiuam per medium. et unculum spiritus uitalis optimus est nex. Sicut opando non solum complexionis equalitatem

sed organa et organizationis perfectiones ad non
 uegetandi et sentiendi mediate spiritu naturali
 et aiali. optima est proportio et mirabilis nexus.
 Unde sicut terra et ignis que multum distant
 neccuntur duplici medio. uno quod magis
 coiscat cum terra. et reliquo quod magis cum
 igne. similiter est in proposito. Attenditur
 etiam perfecta proportio in relatione ad finem.
 Cum enim anima humane data sit libertas arbitrii
 uertibilis et reuertibilis. id est. potens stare et ca-
 dere et resurgere. datum est ei et corpus potens
 mori et potens non mori. deinde potens in sem-
 piternum uiuificari. Rursus cum anima creata sit
 tabula ualde rasa. datum est ei corpus habens or-
 gana multiplicia ut in illo posset perfici scien-
 tiis. Similiter ex parte corporis optima propor-
 tio est in relatione ad finem. Quis enim ordo sit in
 formis corporalibus. quod patet. quia forma ele-
 menti ad formam mixti et forma mixtionis ad
 formam complexionis. et rursus uegitabilis ad
 sensibiles. et non sit status in re corporali et
 imperfecta. non est status ibi. sed ultimo dis-
 ponunt huiusmodi forme ad animam rationalem
 propter quam etiam corpus. et natura corporalis ef-
 ficatur princeps eterne beatitudinis. Aut ergo
 omnis intentio nature corporalis soluitur.
 aut necesse est puenire mediante anima ra-
 ionali in ultimum finem. Quod obicitur quod in ope dei
 debet saluari naturarum colligatio. Dicen-
 dum quod uerum est. sed sensibile et uegetabile
 non sunt de necessitate rationalis. nisi illius quod
 est rationale per unionem. Anima enim ut prius tactum
 est cum sit spiritus simplex et purus non potest uniri
 carni nisi duplici uel triplici medio ex parte
 sui. Similiter nec corpus complexionatum. et
 ideo necesse est quod interueniat natura uiuifica-
 di siue uegetandi et natura ulterius sensibili.
 et ideo in omni homine hoc cadit. sed quia an-
 gelus est spiritus purus. ideo istis non indiget.
 patet igitur quod contra ueritatem et fidem errant
 Saducei qui negant esse spiritum. patet nihilominus
 quod errant manichei qui negant animam uniri corpo-
 ri ut perfectibili. sed tamen dicunt uniri ut carceri.
 Quod obicit ultimo. quod deus dat unicuique quod
 melius est. Dicendum quod deus non dat uni-
 cuique simpliciter melius. quia tunc non face-
 ret res ordinatas sed equaliter perfectas et
 hoc repugnaret perfectioni. quia si essent equalia
 non essent omnia ut dicit Augustinus. Cum ergo

dicatur quod deus dat unicuique quod sibi melius est.
 hoc intelligitur secundum exigentiam ordinis et natu-
 re. Nature autem anime appetit uniri corpori. na-
 ture autem angelice separat esse a corpore. et
 ideo illa ratio non ualet. qui dilectio dei non
 excludit ordinem.

Quoniam sequenter secundo loco queritur
 rebus productis quantum ad ordi-
 nem. Et circa hoc duo querun-
 tur. Primum est de ordine rerum
 in compositione ad finem. Secundum est de ordine
 earum que habent adinuicem.

Quia primus sic proceditur. cum
 omnes creature condite sit propter
 diuinam gloriam et utilitatem propriam.
 sicut dicit Magister et accipi po-
 test ex scriptura Augustinus. Dicit eis in libro de
 doctrina christiana. quod deus nos fecit et diligit.
 non propter utilitatem suam. sed propter bonitates
 suam et utilitatem nostram. Queritur ergo quid
 sit finis principalior conditionis rerum. An
 diuina gloria. uel utilitas nostra. Item quod glo-
 ria diuina uidetur. Ille est finis principalior
 qui est ulterior. finis enim ultimus est potissi-
 mus. sed ulterior finis est diuina gloria quam
 utilitas nostra. nam non gloria dei propter uti-
 litatem nostram. sed utilitas ad gloriam ordinatur.
 ergo uidetur quod gloria dei principalior.
 Item ille est finis principalior qui est perfectior.
 sed gloria dei est perfectior. ergo. Probatio
 medie. Perfectior finis est qui perfectiores
 reddit operationem ordinatam ad ipsum. sed multo
 melius est opus quod quis facit propter gloriam
 dei quam propter utilitatem suam. unde Apostolus.
 primo Corin. x. Omnia in gloriam dei facite
 ergo. Item ille finis est prior qui est es-
 sentialior. sed gloria dei est essentialior uni-
 cuique rei condite maxime rationali quam utilitas
 sua. nam res propter malitiam potest priuari sua
 utilitate. sed non potest unquam priuari quin sit ad
 dei gloriam. Item ille finis est principalior
 qui est utilior. propter hoc quod principalis finis
 totum debet complecti. sed gloria dei est finis que
 sequitur omnis natura siue humana siue an-
 gelica siue bona siue mala. ergo. Item.

otra. **I**lle est finis principalior rei cōdite que efficiens magis intēdit. sed deus magis intēdit i cōditis creature eius utilitatē q̄s gloriā suā. ergo **¶**. Probatio medie. sicut dicit **A**pосто. primo **C**orin. quarto. **C**aritas nō querit que sua sunt sed q̄ alterius. sed de q̄ agit facit ex p̄fectissima caritate. ergo nō querit nec intēdit q̄ suū est. ergo non suaz gloriā sed utilitatē alienā. **¶** Item ille finis est principalior cōditiōis rei que res cōdita magis appetit. sed unaqueq̄ res ita appetit suū cōmodū uel utilitatē q̄ nullo modo pōt uelle oppositū. sed oppositū glorie diuine pōt uelle sicut patet in blasphemis. ergo utilitas **¶**. Item ille finis ē potior conditionis rei ad que efficiēs nō puenit nisi p̄ effectum. hoc patet. quia si eque bene defenderet a plurius ab q̄s domo sicut cur domo. si faceret domū p̄pter talē defensionē faceret frustra. si ergo deus nō est magis gloriosus post cōditiōez rez q̄ ante si faceret res principaliter p̄pter gloriā suā. frustra faceret. q̄ si non frustra facit non p̄ducit. ergo principaliter p̄pter gloriā suā. sed p̄pter utilitatē alienā. **¶** Item ille finis ē p̄fectior qui effectum magis p̄ficit cū ad ip̄s p̄cū. sed dei fructio magis aīam p̄ficit q̄s dei laudatio. ergo principaliter facta ē anima p̄pter fructiōē q̄s p̄pter dei gloriā et laudem. **R**isio. **D**icendū q̄ finis cōditiōis rei siue rez cōditiōez principalior ē oī gloriā siue bōitas q̄s creature utilitas. Sicut. n. p̄. xvi. puer. dicitur. **U**niuersa p̄pter semetipsū opatus est dominus. sed nō p̄pter utilitatem suā uel indigentia. quia p̄. Dixi domio. deus meus es tu qm̄ bono malo non eges. ergo p̄pter suā gloriā. non in q̄s p̄pter gloriā augendā sed p̄pter gloriā manifestandā. et p̄pter gloriā suā cōicandā. in cuius manifestatione et p̄ticipatione attendit summa utilitas creature. uidelz eius glorificatio siue beatificatio. **¶** Q̄ ergo obicit q̄ caritas alienū cōmodū querit. **D**icendū q̄ secus ē in nobis et in deo. **N**am in nobis bonū propriū differt a bono cōmuni. sed in deo bonum suū est bonū cōe. nam ip̄e est bonū oīs boni. si ergo effectum nō ordinaret ad se uel nō faceret p̄pter se cū ip̄e sit bonū a quo ē omne bonū. iam eius effectus nō esset bonus.

quonia ergo utilitas creature tota attēditur in ordinatione ad bonum q̄s deus ē. ideo caritas dei rectissima omnia fecit et cōuertit ad se. non sic est in nobis. **¶** Q̄ obicitur. q̄ ille principalior est que natura magis appetit. **D**icendū q̄ est loqui de natura dupliciter. Aut de natura ut deficiēde. uel ut perfectā. **D**ico ergo q̄ natura deficiēs in se re curuatur. ideo p̄prium bonum desiderat. et ideo suū cōmodū. **N**atura uero p̄fecta amore caritatis sursum eleuatur. et multo magis i p̄portionabiliter dei gloriā desiderat q̄s utilitatē p̄p̄ia. ut patet in habētibus caritatē. **¶** Q̄ ergo dicitur. q̄ ille principalior que magis natura desiderat. uerū est de recta et p̄fecta. **¶** Q̄ obicitur. q̄ ille principalior cōditiōis rei ad que res facta p̄tingit. **R**ūderi pōt dupliciter. **P**rio q̄ hoc habz ueritatez quādo opans opatur p̄pter indigentia alicuius finis ad que non pōt puenire nisi p̄ opus q̄s p̄ducit. sed talis opans non ē deus sicut p̄. et ideo nō habz locū hic. **¶** Uel aliter dicendum q̄ res facte sunt p̄pter dei gloriā. non in q̄s acquirēdā sed ostendēdā et cōicandā. et quia gloria dei sit sine rebus factis. non tamen cōicatur uel manifestatur nisi p̄ res p̄ductas. **¶** Q̄ obicitur. q̄ fructio magis p̄ficit. **D**icendū q̄ laus dupliciter ē. s. p̄fecta et i p̄fecta. laus i p̄fecta min⁹ p̄ficit aīam q̄s fructio. sed nō sic laus p̄fecta. quia magis letatur aīa in gloriā et plus gaudebit de dei gloria et honore q̄s de sua glorificatione. et plus iocūndabitur in laudando q̄s in cōsiderando bonū propriū. et ideo patz q̄ ille finis ē ulterior.

Secūdo queritur de ordine rerū adinuicem. **N**am hanc tangit **A**gister i littera **U**trū uidelz natura spiritalis dignitate nature p̄cellat compositā ex spiritali et corporeali. **C**ertum eim est q̄ utraq̄ p̄cellit corporealem. **E**t q̄ sic uidetur. **I**n omni genere nobilior est illud propter quod ē alterz sicut finis eo q̄ est ad finem. sed homo est propter angelū. **N**am sicut dicit sancti et **A**gister recitat in littera. **H**omo factus est ad repatū angelice ruine. ergo **¶**. **I**tes spirituale simpliciter loquendo nobilior est

illo quod pure est spiritus nihil habens de corpore q̄s q̄s est spirituale et coniunctus corpori. ergo nobilior est angelica natura hūa-
tia. ¶ Item in quolibet genere imortale et incorporeale nobilior est mortali et corporali. sed āgelus p̄ naturā est imortalis. et incorpo-
ralis. homo uero ecōtrario. ergo ¶ Itē q̄o similis ē meliori ē melius si natura sit similis i ridiculosiorib⁹ ut sinea homini q̄s equ⁹. sed angelus ē deo similior et deiformior q̄s homo hoc manifestū est. et non i ridicu-
losis sed in optimis. ergo simpliciter melior est natura spiritalis q̄s cōposita. ¶ Con-
tra. Aug. Mente humana solus deus est maior. vnde in libro de trini. xv. et in libro lxxxiij. qui dicit q̄ immediate ip̄a mens a pri-
ma ueritate formatur. et intra ip̄as et deū ni-
hil cadit mediū. ergo angelus non est supra mentes humanā. ergo p̄ se a deo bona est ut angelus. sed anima p̄pter cōiunctionem sui-
cum corpore nō deterioratur. imo maius bo-
num ē cū corpus sit bonū. ergo simpliciter totus homo ē angelo melior. ¶ Itē i omni genere q̄o tenet rōem finis illud ē melius. s̄z in genere creaturariū homo tenet rōes finis nō angelus. vnde Remigius dicit et philo-
q̄ nos sumus finis quoddāmodo omnium que sunt. hoc non dicitur de āgelo. ergo ¶ Itē si optimū in uno genere ē meli⁹ op-
timo in alio et simpliciter hoc illo melius. s̄z optimus in genere hominū est melior optio in genere āgelorū ut patz quia xps. ergo ¶ Si tu dicas nō inq̄stum homo. sed inquantū dens. Obicit de beata uirgine que est pure femina et taciē domina angelorū. ¶ Item maior ē qui recubitat q̄s qui ministrat. teste do-
mino Luce xxvij. sed āgelus ministrat hōi. ¶ Hebre. Dēs sunt administratorū spūs. er-
go ¶ Respōsio. Dicendū q̄ cū querit de ordine spiritus rōnalis siue uniti ad spūz angelicū uel sepatum. de duplici ordine pōt intelligi. Aut de ordine quantū ad finē. aut quantū ad nature dignitatē. Si quantū ad finē. sic dico q̄ sunt pares. nāz ad eundem finē sc̄lz ad eternā beatitudinē immediate or-
dinātur. et eadē est mensura hominis que et an-
geli. nec homo p̄pter angelū nec āgel⁹ p̄pter hoīem. tamen sicut lex caritatis facit in mē-
bris corporalib⁹ et concubib⁹ ciuitatis. q̄ unū

mēbrorū supplet indigentia alterius. ut patz. oculus uidet uia et sibi et pedi. et pes fert seipz et oculū. Et in ciuibus terrene ciuitatis s̄lz cōtingit. Similr intelligendū est in homine et in angelo qui sunt ciues ciuitatis superne. Nāz homo habet libertatē ad labendū fre-
quenter et possibilitatē ad resurgendū. An-
gelus uero stans. p̄petuitatē in stando et ca-
dens. impossibilitatē in resurgendo. ideo an-
gelus stans sustentat homines siue infirmi-
tatem humanā. et homo resurgens repat rui-
naz angelicā. ideo quoddāmodo angel⁹ p̄pter hominē et quoddāmodo homo p̄pter āgelū et ideo in hoc ordine pares sunt. ¶ Si autem loquamur de ordine quantū ad nature digni-
tatem. Dicendum q̄ simpliciter loquedo angelus est creatura superior homine. Na-
tura enī angelica sicut patet ex multis scrip-
ture locis nobilior est humana et in superiori gradu consistit. Concedende sunt igitur rationes manifestantes q̄ āgelus nature dig-
nitate p̄cellit hominē. p̄ter primam ad quas solutus est. ¶ Qd obicitur in contra-
rium. q̄ nullū cadit mediū inter mentem. Dicendum q̄ est mediū fm dignitatez na-
ture. illis fm causalitatez influentie. primo modo cadit mediū. scōmodo non. Nam deus immediate insuit in mentes. et ipsa im-
mediate a prima ueritate formatur. ¶ Quod obicitur scōo. homo tenet rationē finis. Dicendū q̄ aliquid est p̄pter quod res ē. Aut est ad supplendū indigentiam sicut do-
mus p̄pter hominē et calceus p̄pter pedē. Aut ad suscipiendū eius influentiam. sicut homo p̄pter deū. q̄o ultimo habet rationē finis nobilior est. q̄o primo modo non. quia enim homo omnibus indiget. angelus nullo nisi deo. omnia p̄pter homines. non omnia p̄pter angelum. in cuius rei signū angelus conditurus est in principio. homo uero i die sexto. ¶ Quod obicitur de optimo. intel-
ligendum est per se et precise. sic beata vir-
go nec christus excedit angelos pure recte nature. sed ratione multiplicis gratie. ¶ Qd ultimo obicitur de misterio. infra melius pa-
tebit. ad presens tantum sufficiat dicere q̄ alicui ministratur dupliciter. Aut propter se sicut regi et domino. et talis nobilior. Aut propter alium sicut ministrat miles garcōni

regis .et p hoc soluendum . Angelus enim ministrat homini ppter deum sicut diues pauperi ⁊ fortis egrotanti .

Quoniam sequenter tertio loco queritur de modo distinguendi spūm angelicū ab anima rationali ⁊ et queruntur duo . **P**rio queritur **U**trū differant specie ⁊ an tm nūero . **S**cdo queritur q sit illa dīa p quā differūt ⁊

Quoniam autem differant spē uidetur . Que differunt specie habent diuersas pfectiones ⁊ spēm . sed homo ⁊ angelus differunt spē . constat q anima dat speciem homini ⁊ actū specificū . ergo ⁊ anima ⁊ angelus . **I**tem que similia sunt specie uel simul produciuntur . uel unum facit ad pductionem alterius nisi producantur per propagationē . sed anime non simul cum angelis sunt producte . nec angeli faciunt ad animarum productiones . ergo ⁊ . **S**i tu dicas q similiter potest argui de animabus . hoc falsū ē . quia pater facit ad generationē prolis . **I**tem plus conuenit sensibile ⁊ uegitabile cū sensibili ⁊ uegitabili q sensibile ⁊ uegitabile cum non sensibili et non uegitabili . sed anima humana per essentiam est sensibilis et uegitabilis . alioquin non faceret animal . ergo cum differat specie ab anima sensibili tātum ⁊ uegitabili . multo plus differet a spū angelico qui non est sensibilis nec uegitabilis . **C**ontra . Quorū perfectio et complementū ultimum est unum specie ipsa sunt unum specie . sed ad eandem beatitudinē ordinatur homo ⁊ angelus que est uisio et fructio dei . ergo homo et angelus siue anima ⁊ angelus sunt specie unum . **I**tem quorū differentia ultimo completiua ē spē una . ipsa sunt specie unum . sed differentia ultimo completa anime rationalis ⁊ angeli est rationale siue intellectuale . ⁊ in hoc cōi-cant sicut dicit **B**regō . q homo cōicat esse cum lapidibus . intelligere cum angelis . ergo ⁊ . **I**tem quorū optimum naturale est unum ipsa sunt specie unum . sed optimū

naturale hominis ⁊ angeli est unum sicut dicit **B**ernardus ad **E**ugenium . Optimū inquit tui ⁊ angeli ratio est . ergo cum species accipiat ab optimo . patet ⁊ . **R**espon-sio . Ad predictorū intelligentiam est no-tandum q circa hoc triplex fuit opinio .

Quidam nāq dicere uoluerūt q questio illa nulla est . **C**um enim queritur **U**trū aliq differant specie ⁊ supponitur q utriq sit i genere ut spēs . et qm nō ē species sed speciei pars . nec in genere est fm rectaz lineaz ut species uel indiuiduū . sed a latere uel magis per reductionem sicut principium . ideo dicunt q questio illa nulla est cum anima nō sit species . **S**ed hec responsio potius est euasio ad hominem q solutio ad obiectio-nem . **N**am adhuc restat questio . **C**uz ani-ma sit substantia ⁊ forma substantialis uel habens formam substantialem in qua omnes anime conueniunt **U**trum in eadem cō-ueniat anima ⁊ angelus ⁊ an sit ibi solū dif-ferentia accidentalis . **P**reterea . Anima seperata spiritus est ⁊ substantia prout ē res p se existens ⁊ p se substans accidentibus . et fm sui mutationem susceptibilis contrariorū . ergo pprie est substantia ⁊ recte in ge-nere substantie sicut substantia prima . ⁊ an-gelus similiter constat . **S**i ergo de omnibus primis substantiis rationabiliter contingit querere **U**trum specie conueniant uel diffe-rant . patet q questio est bona . et responsio est fuga . **S**cda uero positio est q anima et angelus si consideratur anima ut spiritus est eadem specie cum angelo . sed differt in hoc q animaz ad animas est aliqua ualidi-or similitudo . sicut aqua eadem omni aque dicitur esse . **E**t ratio que mouet eos ē prop-ter conuenientiam in optimo ⁊ nobilissimo suo . sicut ostensum est in opponendo . **S**ed hec positio cōiter non tenetur . quia pla-num est hominem ⁊ angelum non solum spe-cie sed etiam genere differre . ergo ⁊ pfectio siue forma dans species homini ab angelo differt . hec est anima . ergo differt specie ab angelo . ⁊ hoc melius patebit infra . **T**ertia positio est q aia ⁊ angelus spē differūt . que sit autē illa differentia iaz queritur . **N**ūc aut fm cōez positionē tenendū est q essentialr differāt ⁊ i genere substantie . unde dēcedē

sunt rationes pantes angelus et animam spem
differetes. eo modo quo licet dicere etiam rationalem
esse spem. **N**am proprie loquendo potius
est forma spei siue per formalis quam spes. **E**x
tenso tamen nomine potest spes appellari. **Q**uod
obicitur quod perfectio angelus et hominis eadem sunt
spei. **D**icendum quod perfectio in eodem primo et in
esse secundo. quorum perfectio in eodem secundo est eadem. ipsa
propter hoc non sunt eadem. nam cignus et nix
sunt alba eadem albedine secundum spem. sed illud
habet veritates in perfectione quantum ad eodem pri
mum. hoc autem modo non est gloria vel gratie
perfectio. **Q**uod obicitur. quorum differentia ul
timo coplectiua eadem est. **D**icendum quod
rationale secundum quod est deus anime et angelus differunt.
Nam rationale angelus est intellectuale. sed rationale
anime proprie est rationale. nam angelus natus est intel
ligere secundum intellectum simplicem et deiformem. anima
secundum intellectum inquisitivum et possibilem. **E**t per hoc
patet solutio ad sequens. **N**am quoniam ratio sit
optimam mei et angelus. tamen ratio mea et ratio angelus
est alia et alia. non tantum secundum actum sed et etiam
secundum spem et essentiam ut patet.

Secundo circa hoc queritur que sit
illa differentia per quam angelus et
anima differant essentialiter. **E**t per
hoc quod est unibile videtur prius sic.
Sicut se habet corpus humanum ad corpus non
unibile. sic se habet spiritus humanus ad spiritum non
unibile. sed corpus humanum differt specie imo
etiam genere ut videtur a corpore non unibili.
utpote a lapide per hoc quod est unibile anime unifi
canti. ergo. **I**tem esse unibile convenit anime
rationali. aut ergo essentialiter aut accidentaliter.
sed non accidentaliter constat. quia tunc ex cor
pore et anima non fieret unum per essentiam. ergo essen
tialiter hoc convenit anime. sed quicquid differunt
in aliquo essentiali differunt specie. ergo angelus
et anima. **I**tem per spiritum suum esse completum non
habet nisi secundum quod est in toto. ergo cum anima rationalis
sit per hominem. sed non est per hominem nisi secundum quod
est unibilis. ergo in unibilitate ad corpus con
sistit complementum anime. sed per illud habet unum
quodque essentialiter differre siue distingui ab
alio in quo consistit eius complementum. ergo. **I**tem
unificare est actus anime rationalis que
habet in corpus. aut ergo actus essentialis.
aut accidentalis. si accidentalis. ergo uita acci

dit homini quod manifeste falsum est. quia tunc
accideret ei esse animal. si est actus substantiat
siue essentialis. ergo inest anime ratione sui quo
est siue formalis et coplectivi. ergo si penes
illud accipitur differentia formalis et coplecti
ua uniuscuiusque quod est formale et coplecti
Penes illud quo anima nata est unificare cor
pora sumitur illa differentia. sed eo ipso na
ta est anima uniri corpori quo nata est corpore
unificare. ergo penes unibilitatem sumitur anime
ad angelum deus essentialis specifica. **C**ontra. **D**is
differentia primo est per naturam quam illud cuius est
differentia. sed unio siue unibilitas ad corpus
consequitur animam. quia dicit relatione ad alte
rum sine quo potest anima esse et intelligi.
ergo unibilitas siue unibile non est illud per quod
differunt angelus et anima. **I**tem differen
tia coplectiua debet esse propria eius cuius est
propria. sed esse unibile non solum anime rationali
convenit sed etiam vegetabili et sensibili. ergo
non est anime rationalis coplectiua differentia.
Item differentia specifica debet accipi pe
nes illud quod in re est optimam. **E**t unumquodque
debet diffiniri per id quod est optimam in ipso.
sed esse unibile convenit anime penes suum in
finem. ergo penes illud differentia coplecti
na non potest accipi. **I**tem differentia coplec
tiua ita essentialiter adheret quod eius optimam
non potest inesse. vel si inest actu non tamen
naturaliter. sed anima rationalis sicut est unibilis
sic separabilis. et preterea. separabile esse convenit anime
per naturam. et per hoc differt a vegetabili et sen
sibili. ergo esse unibile corpori nullo modo
potest esse specifica differentia per quam diffe
rant angelus et anima. **R**esponsio. **D**ice
dim quod circa hoc triplex est modus dicendi.
Quidam enim conati sunt assignare differen
tiam specificam angelus et anime per compatitionem ad
deum. **E**t ratio que movit eos hec fuit. quia
differentia ultio coplectiua penes id quod nobis
lium est in re debet accipi. et ideo voluerunt dice
re quod anima et angelus differunt. quia angelus habet
intellectum deiformem ut vult **D**io. unde ha
bet sibi species inatas et videtur a spectu simpli
ci. sed anima habet intellectum possibilem siue col
lativum et inquisitivum et hoc per naturam quicquid
sit de gloria. **S**ed ille modus assignandi dif
ferentiam non videtur esse omnino conveniens.
Prior quod differentie reze accipiuntur per compatitionem

quā habet a se nō in relatiōe ad deū . respe-
ctu cuius potius cōueniunt . ¶ Amplius dei
formitas intellectus respicit potentiā intelle-
ctiua . nos autē querimus de dīa essentia .
nō de dīa potētiā . ¶ Postremo qđ optinet
p grām non ē cōtra naturā institutā . sed dei
formitates acquirit intellectus p gloriā . ergo
hec intellectui humano non ē aliena . ergo per
hāc nō differt āgelus ab anima . et qđ plus est
aīa sepata modū intelligēdi habet quē habz
āgelus . et aīa hīc habuit spēs inatas ut etiā
āgelus . et hoc totū quid accidētale uidetur di-
cere . ergo penes hoc eēntialis dīa nō debet
sumi . ¶ Alii uero fuerūt qui conati sunt dif-
ferentiā inuenire fm cōpatiōez rez ad inices
et quia nō potuerūt inuenire actus diferentes
formaliter p quos uenirēt in cognitiōe di-
uersaz dīarum . sed inuenirūt actus diferentes
gradu et dignitate . Dixerūt qđ aīa et āgelus
differūt specie ppter maiore excessus i sim-
plicitate et bonitate nature . et ille excessus in
essentialibus uariat spēm . quando excessus
ille exīit limitez spēi debitū . sicut calidum in
quarto gradu est alterius spēi qđ calidum in
primo . sic dicit esse in pposito . sed hoc ual-
de dubiū est qđ āgelus tantū excedat animā
qđ ex ipso excessu dīa spērūz fiat . cū optima
anima . s . xpi nobilissima sit creatura nec ex-
eat spēm humanā . et pterea esto qđ eēt ibi
excessus . penes ipm nō debet sumi differen-
tia specifica . quia potē uidetur cōsequi dīaz
specificā qđ eōuerso . potius eūm res diuer-
sarū bonitatu gradū habēt in nobilitate ppter
naturas diuersas spērūm que sunt nate ca-
pere plus et minus qđ eōuerso . et iterū hec
dīa ualde generalis et trāscendēs esse uidet .
quia si ita pōt accipi hic . pari rōne ubiqz .
Et ideo tertius est hic modus dicendi quem
p̄babiliorē estio . qui sumitur p opatiōē aīe
rōnalis ad corpus humanū . ex qua pte inno-
tescit nobis aīa non solū fm accidentia . sed
fm substantiā et naturā . et non solū fm id qđ
ē indignitatis . s . etia fm id qđ ē nobilitatis .
hoc eīm qđ ē animaz uniri corpori humano
siue uiuificare corp⁹ humanū nō dicit actum
accidentālē . nec dicit actū ignobilē . Nō acci-
dentālē . quia rōne illius ē aīa forma substan-
tialis . Nō ignobilē . quia rōne illius est aīa
nobilissima formarū omniū . et in anima stat

appetitus totius nature . Corp⁹ ei humanū
nobilissima cōplexione et organisatione que
sit in natura ē organisatū et cōplexionatum .
ideo nō cōpletur . nec natū ē cōpleri nisi no-
bilissima forma siue natura . ¶ Illud ergo quo
aīa est unibilis corpori tali dicit quid essenti-
ale respiciēs quod ē nobilissimū in aīa . et
ita penes illud recte sumitur specifica dīa f
quā differt anima a natura angelica . vnde
rationes ad hoc inducte cōcedende sunt .
¶ Ad illa que obiciūtur in cōtrariū ex dictis
patet responsio . ¶ Qđ eīm dicit primo qđ
dīa debet esse prior . Dicendū qđ uerū est . et
dīa illa que est esse unibilē non dicit puram
relationē . sed naturālē aptitudinē que inest
anime fm p̄cipia intrinseca que priora sūt
aīa p naturā . sicut rōnale respectu hominis .
¶ Qđ obicitur qđ dīa cōpletina debz eē pro-
pria . Dicendū qđ uniri corpori non ē p̄priū
aīe rōnalis . sed tantū uniri corpori humano
et sic dicit illud qđ ē aīe essentialē et nobile si-
cut etiā iporat qđ ē p̄priū . et p hoc patet
aliud . Nam illud quo mediante anima per-
ficit corpus humanū . est illud quo anima est
aīa rōnalis et qđ etiā est p̄cipiū aliaz nobi-
lium opationū . sed p̄fici seipsa . Seipsa eīm
anima perficit corpus . sicut forma seipsa
unirit materē . ¶ Qđ obicitur ultimo qđ
differentia essentialiter adheret . Dicendū
qđ esse unibilem adheret inseparabiliter . quia
aptitudo semp inest q̄ntis nō semp inest acc⁹
sicut p̄ i rōnali et gressibili . et sicut gressibilis
trūcatur et aīa rōnalis stulta efficitur . nō natu-
ra . sed ppter defectū nature ita qđ aīa sepāt . hoc
est i penā peccati . et itō eē separabile nō sic as-
signatur dīa aīe sicut eē unibilē . Ampl⁹ aīa
rōnalis eo ipso qđ nata ē p̄ficere corp⁹ sic p̄fe-
ctus et ordiatū p naturā ad immortalitēz est
imortalis . et eo ipso nata ē separari ab hoc cor-
pore tā mortuo ppter peccatū . et ita nūc non
dicit aliā dīaz qđ hoc qđ ē eē unibilē . sed con-
sequitur illā . qđ sicut non ē separatio nisi i prioris
uniti . sic non ē separabilitas in aliquo nisi p̄ri⁹
fuerit unibilitas p naturā . et ideo si aliqd pōt
esse differentia anime uidetur qđ hoc maxie
sit idest illud qđ p hoc natura signatur . In-
tellectus eīz noster rarissime puenit ad cōgni-
tionem forme substantialis nisi a posteriori
et quia sicut cognoscit sicut nominat . ideo

3
dīas p naturā priores ut plurimū nominat a
posteriori. Et sic patent obiecta.

In Parte ista sunt dubitationes
circa litterā. Et queritur prio
de hoc qd dicit Aug. et habetur
in littera. Quia bonus ē deus
sumus. Videtur eim falsum dicere. Nam
consequētia ē bona, ergo si nō essemus, deus nō
esset bonus. Si dicas qd non ē consequētia
necessaria, quia non dicit ibi consequētia sed
causas. Obicitur contra hoc. Quia bōitas
dei aut est causa sufficiēs, aut nō. si sufficiēs
ergo ponit effectū eo modo quo uest. sed ne
cessariū est deū eē bonū, ergo necessariū fuit
creaturas exire in esse, ergo nō uolūtariū, cu
ius oppositū monstratū est i primo libro in
tractatu de uolūtate. Item uidetur male
appropiare. in ueligio eiz ē correspondētia
cause ad effectū, ita qd eētia creature repre
sentat essentia creatoris, potētia potētiā,
ueritas ueritatē, bonitas bonitatē, ergo debe
ret dicere, quia deus ē. sumus. ppter hoc ē
questio, cū ad nostrū eē cōcurrat potētia, sa
piētia, bonitas, quare causalitas nostri esse
potius attribuitur bonitati qd aliis. **R**espon
sio. Dicendū qd causa i actu ē ex cōcursu efficiē
tis et finis, quia finis mouet efficientē in his
inferioribus, et quonā uolūtas dicit illō quo
efficiēs iūgitur fini i habētibus intellectū, hinc
est qd uolūtas ē causa imēdiata, et ita dictum
est et ostēsus in primo libro, quonā ergo bo
nus dicit rōez duplicia cause, s. efficientis et
finis. hic ē qd bonū ē rō quare uolūtas est in
actu, et ita potissima rō pductiōis effectiū
et ideo nostrū eē attribuitur bonitati, nō per
modū representandi uel a ppropriatiōis in repre
sentando, sed rōnis in causando. unde pria
consequētia includit hāc, s. quia bonus ē deus
uult se diffundere, et quia uult se diffundere,
uult creaturā pducere, et quia de? uult crea
turā pducere uult creaturā eē, et ita qd bonū
ē. sumus. Item queritur de hac ppositiōe
Inquantū sumus, boni sumus, ergo uidetur
qd nos boni sumus p essentia qd est contra
Boetii de ebdomatibus, qui dicit qd sumus
boni p picipatione. Item inquantū sumus
boni sumus, ergo non est intelligere esse ab

abstracta bonitate, qd falsū est cum intelligatur
neritas bonitate abstracta. **R**esponso. Di
cendū qd bonitas est duplex in creatura, una
que est ex forma dante esse, alia que est ex
forma dante bene esse. prima est bonitas
substantialis que nō addit supra formā no
tiā essentia, sed solum relationē ad fina
lem causā, ex qua compatiōe omne aliud
a deo habet eē bonum, et quia illa compatiō
ad causas eēntialem siue finalem est eēntia
lis, nec unqz esse relinqd nec potest relinquere
hinc est qd Aug. dicit inquantū sumus boni
sumus. Ad illud ergo qd obicitur de Boe
tio. Dicendū qd ipse uocat bonum p essen
tia illud bonū qd ē absolute bonū, non ex
dependētia ad aliud. hoc quidē modo nulla
creatura bona est, imo ex compatiōe et ideo
picipatiōe, nec sequitur qd accidentaliter, qd
picipatiō non ē accidentaliter respectu prime bo
nitatis que ē ex forma dante eē, quā sit acci
dentalis fm qd ē ex forma dante bene esse.
Ad illud qd obicitur qd ē intelligere eē et.
Dicendū qd illud qd attribuitur alicui fm qd
ipm pōt dupliciter attribui. Aut eiz conse
quitur, aut pcedit. Si pcedit sic ē ita eēntia
le qd sine ipso nec est nec intelligi pōt. Si ali
quo mō cōsequitur, nō tamē cadit i aliud ge
nus, pōt quidē intelligi intellectu apphendere
et intellectu semi plene resoluēte, sed intellectu
plene ad causas compante non potest intelligi
Nō intellectu illo maxime cū illud dicat habi
tudinez necessariā et relationē ad causā sicut
uerū et bonum. Item queritur de his cau
sis quas assignat Magister circa unōem aīe
rōnalis. Dicit eim primo qd causa est dei
uolūtas. Secūdo qd ē causa instructio nostra.
Et uidetur qd utraqz sit in articulo. Pria eiz
responso ad obiecta pōt dari, in secūdo uidet
picipiū peti, quia si non esset unīca lipide ui
dere deū, nec indigeret exēplo, ergo si exem
plo indiguit nō fuit nisi ppter minoratiōem
sue cognitiōis. **R**esponso dicendū qd Ma
gister respondet sufficienter et bene, sufficiē
ter quidē, quia cū duplex sit uia cognoscēdi
opera dei, s. fide et intelligentia. Ad solūta
tem fidei sufficit scire qd deus uoluit quem
credit nihil uelle nisi rōnale. unde in prima
responsione satisficit fidei. et hec respon
sio in omni fideli ut fidelis est, plene sufficit.
24

Distinctio.

Ad soliditatem intelligentie rñdes rō. et cum non possit reddi rō uel causa ex pte dei. red datur ex pte creature. et hec est manifestatio diuine bonitatis in suo ope in quo debet se manifestare. nō solum ppter nostrā indigentiam uerū etiam ad suā gloriā. et sic patet obiecta. respōdet et hec causa efficiens et finalis. et sic sufficienter et plene.

Distinctio scōa.

De angelica quoq; natura. ¶ Supra egit Magister de rerū pductione in generali. In hac pte agit de pductione rerum in speciali. Et quoniam triplex est differentia creature. scilicet spūalis et corporalis et cōposita ex utraque. ideo hec pars habet tres. ¶ In prima agit de conditione spūalis creature. ¶ In scōa de conditione corporalis creature. infra distinctione xij. ¶ De angelice nature. ¶ In tertia de conditione nature ex utrisque composite. scilicet humane. infra distinctione xvi. De his exarctis q; supra dicitur hominē. ¶ Prima pars habet duas. ¶ In prima determinat quales angeli facti sunt ex prima conditione. ¶ In scōa determinat quales facti sunt ex auersione et cōuersione. infra distinctione quita. Post hoc cōsiderationē adducit. ¶ Prima pars habet duas. ¶ In prima determinat quādo et ubi creati sunt angeli. ¶ In scōa uero quales creati sunt. infra distinctione tertia. Ecce ostensum ē ubi angeli. ¶ Prima pars habet duas. ¶ Primo enim determinat quādo angeli creati sunt. ¶ In scōa ubi. infra distinctione eadē. Jam ostensum ē. ¶ Prima pars habet quattuor. ¶ In prima pmit tit phemū in quo apit suam intētionem. ¶ In scōa uero mouet dubitationē contra durationē sue intēti et mēsuram angelice conditionis. ibi Quedam auctoritates uidentur. ¶ In tertia determinat ueritatem et confirmat. ibi uidetur rectum esse hoc tenendum. ¶ Quarto uero et ultimo ueritatē p̄determinatā et app̄batā cludit. et auctoritatem in oppositū dēminat. ibi Simul ergo cum tempore.

H intelligentiaz huius partis in qua qritur de mēsurā conditionis angelice nature duo p̄cipaliter queruntur. ¶ Primo queritur de mēsurā ei in se. ¶ Scōdo p̄ cōmpationē ad mēsurā eē corporalis nature. ¶ Circa primū tria queruntur. ¶ Primo utrū spūalia habeant mēsurā p̄p̄iā. ¶ Scōdo utrū habeant mēsurā antēcā. ¶ Tertio utrū habeant mēsuras simplice aut cōpositā. siue statē uel successiuā.

Quia primū sic q; habeat p̄p̄iā mēsurā prius uidetur p̄ philo. in libro de causis i penultia p̄positiōe. Inter rē et substantia et opatio ē et eternitate. et rē et substantia et opatio est i tēpore. ē res media cuius substantia ē in eternitate et actio i tēpore. sed hoc nō potest intelligi de eternitate icreatā. ergo de creatā et hāc distiguit a tēpore et ponit eē mēsuras substantiarū spūaliū et icorporaliū. ergo uidet. ¶ Itē Eccl. prius Dis sapia a dño deo est usq; ibi ante eū. ergo si ante eū dicit quid icreatū. eū dicit quid creatū. nō substantiarū. ergo mēsurā. nō rē materialū. sed spūaliū. et hec differt a tēpore. ¶ Unde Boetius d. cōsolatiōe. q; tēpus ab euo ire iubet. ergo. ¶ Omne eiz qd exit ab alio differt ab eo. ¶ Itē Diony. de di. no. in caplo de euo. proprietas cui ē antiquū ineteratū fm totū eē mēsuras. tēporis uero in alternatiōe et aliter et aliter se habēs. ergo si idē nūc se habz sic et aliter. simul et semel non ē eadē mēsurā tēpus et eū. sed eū est mēsurā durantiū p̄p̄ tuo. et talis est natura āgelica. ergo. ¶ Itē sicut se habet unitas ad distinctionē ita nunc ad duratiōem. sed in spūalibus non solū est respire distinctionē fm substantiam uerū etiam fm mēsurā. ergo pari rōne et esse āgeli mēsuram durationis habet. sed non tempus cū non uarietur nec mutetur. ergo aliā mēsuram p̄p̄iam. ¶ Item omne quod habet eē limitatū actu. habet mēsuras p̄ quam potest cognosci eius limitatio. sed tale est eē omnis creati. ergo. ¶ arguatur ut prius. ¶ Item mēsurā duratiōis respicit modū duradi sue duratiōis differentē a corporalibus. maxie a mutabilib; cū durēt p̄p̄etualiter et inmutabilr.